

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FUTBOLDA ELEKTRONİK BİLET UYGULAMASI

Hazırlayan
BİLGETEKİN BURAK GÜNAR

Tez Danışmanı
YRD.DOÇ.DR. NECATİ CERRAHOĞLU

BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ANABİLİM DALI

ÇANAKKALE – 2018

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FUTBOLDA ELEKTRONİK BİLET UYGULAMASI

Hazırlayan
BİLGETEKİN BURAK GÜNAR

Tez Danışmanı
YRD.DOÇ.DR. NECATİ CERRAHOĞLU

BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ANABİLİM DALI

ÇANAKKALE - 2018

TEZ ONAY FORMU

Kurum Adı : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sağlık Bilimleri
Enstitüsü
Program Adı : Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği
Programın Seviyesi : Yüksek Lisans (X) Doktora ()
Anabilim Dalı : Beden Eğitimi ve Spor
Tez Sahibi Adı ve Soyadı: Bilgetekin Burak GÜNAR
Tez Başlığı : Futbolda Elektronik Bilet Uygulaması
Sınav Yeri : Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor
Yüksekokulu
Sınav Tarihi : 05.01.2018

Yukarıda tanıtımı yapılan tez, Tez Sınav Jürisi tarafından okunmuş, kapsam ve kalite yönünden başarılı bulunarak Yüksek Lisans/Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Sınav Jürisi

Danışman	Kurumu	İmza
Yrd.Doç.Dr. Necati CERRAHOĞLU	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	
Sınav Jüri Üyeleri		
Doç.Dr. Ahmet TALİMCİLER	Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi	
Yrd.Doç.Dr. Barış BAYDEMİR	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	

Tez sınav jürisi tarafından başarılı olarak kabul edilen Yüksek Lisans/Doktora Tezi Enstitü Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

THESIS APPROVAL FORM

Institute Name : Çanakkale Onsekiz Mart University, Institute of Health Sciences

Programme Name : Physical Education and Sports Teaching

Programme Level : Master of Science (X) Doctor of Philosophy ()

Department : Physical Education and Sports

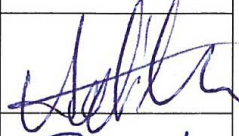

Student Name and Surname: Bilgetekin Burak GÜNAR

Title of the Thesis : Electronic Ticket Application in Football

Examination Place : School of Physical Education and Sports

Examination Date : 05.01.2018

We have investigated the present thesis in regard to content and quality and have approved as a Master of Science / Doctor of Philosophy Thesis.

Supervisor	Institution	Signature
Asst. Prof. Necati CERRAHOĞLU	Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Physical Education and Sports	
Members of Examination Jury		
Assoc. Prof. Ahmet TALİMCİLER	Ege University, Faculty of Literature	
Asst. Prof. Barış BAYDEMİR	Çanakkale Onsekiz Mart University, School of Physical Education and Sports	

The above examination jury decision has been approved by Administrative Board of Health Science Institute, Canakkale Onsekiz Mart University, with decision dated and numbered

BEYAN FORMU

Bu tezin kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına hiçbir aşamasında etik dışı davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları kaynaklar listesine aldığımı, tez çalışması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını, Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi, Madde 8'de belirtilen ve ayrıntılı olarak tanımlanan etiğe aykırı eylemleri (intihal, sahtecilik, çarpıtma, tekrar yayım, dilimleme, haksız yazarlık ve diğer etik ihlali türleri) yapmadığımı onurumla beyan ederim.

Tarih: 20.12.2017

Tez Sahibi Adı ve Soyadı: Bilgetekin Burak GÜNAR

İmza:

ÖZET

Spor, özellikle futbol tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kitleleri peşinden sürükleyen bir oyundur. Futbolun ana unsurlarından biri olan rekabet ortamının kulüpler arasında giderek artması bir süre sonra taraftarları da içine alan bir şiddet ortamına dönüşmüştür. Özellikle son yıllarda futbolda şiddetin giderek artması sonucu devlet birtakım yeni önlemler almaya başlamıştır. Avrupa Konseyi'nin Tavsiye Kararları ve daha sonra çıkarılan 5149 Sayılı Kanun'un ardından 6222 Sayılı Sporda Şiddeti ve Düzensizliği Önleme Kanunu çıkarılmıştır. Kanunla birlikte Türk Futbolunda devrim niteliğinde olan bir uygulama hayata geçerek spor müsabakalarına girişlerde kâğıt bilet yerine elektronik bilet dönemi başlamıştır.

Yeni uygulama tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Özellikle taraftarlar tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmiş, stadyumların boş kalmasının nedeni olarak gösterilmiş ve konu taraftar dernekleri tarafından yargıya taşınmıştır. Bu çalışmanın amacı, uygulanmaya başlanan elektronik bilet uygulamasının futbol branşında yaşanan gelişmelerini, uygulamadaki artıları ve eksilerini tüm yönleriyle incelenmektir.

Nitel araştırma yöntemlerine uygun hazırlanan bu çalışmanın verilerini elektronik bilet uygulaması ile ilgili çıkan haberler ve bu haberlere yapılan yorumlar, düzenlenen panellerden elde edilen yayınlar ve uzmanlarla mülakatlardan elde edilen bilgiler oluşturmaktadır. Veriler, doküman incelemesi, içerik analizi ve söylem analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Çalışma sonunda elektronik bilet uygulamasının şiddete karışanların tespiti ve bu olayların önlenmesi konusunda gerekli olduğu ancak uygulama ile ilgili ön hazırlıkların sadece teknik konularla sınırlı olduğu, taraftarların uygulamaya uyum sağlamasına yönelik tanıtıcı çalışmaların eksik kaldığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Elektronik bilet, Şiddet, Passolig, Futbol.

ABSTRACT

Electronic Ticket Application in Football

One of the main elements of the sport, the increasing competition among the clubs has turned into an atmosphere of violence. Increasing violence in sports has forced the state to take some measures. Due to insufficient measures taken, Law 6222 on the prevention of violence and irregularity in sport has been established. With the law, an application which is a revolution in Turkish Football passed through the life and started the electronic ticket period instead of the paper ticket when entering sports competitions.

The new implementation brought with it discussions. It has been criticized extensively by fans, as the reason for stadium vacancies, and the issue has been brought to justice by supporters' associations. The aim of this study is to examine the developments of the electronic ticket application that has been started to be implemented in the football branch with all aspects of the advantages and disadvantages of the application.

The data of this study that is prepared according to the qualitative research methods was formed from news about electronic ticket application, made to comments on this news, publications from organized panels and information obtained from expert interviews. The data were analyzed by document analysis, content analysis and discourse analysis.

It was found at the end of the study that electronic ticket application is necessary for detection and prevention of persons involved in violence but preparations for application are limited to technical issues only, promotional work for fans to adapt to the application is inadequate.

Key Words : Electronic ticket, Violence, Passolig, Football.

TEŞEKKÜR

Çalıőmamn her safhasında desteğini esirgemeyen ve bilimsel donanımıyla beni yönlendiren danıőmanım Yrd.Doç.Dr. Necati CERRAHOğLU'na teşekkür ederim

Görüşme talebimi geri çevirmeyerek samimi bir şekilde tüm sorularımı yanıtlayan Türkiye Futbol Federasyonu Elektronik Bilet Proje Sorumlusu Kemal HACIOğLU'na, çalıőmamn yavaőladıęı bölümlerde pozitif enerjisi ve yardımlarıyla tekrar hız kazanmamı sağlayan sevgili dostum Okutman Haőim KATRA'ya üzerimde sonsuz emeği olan sevgili aileme ve hayatımın her anında beni destekleyen sevgili eőim Emine GÜNAR'a teşekkür ederim.

Aralık 2017
Bilgetekin Burak GÜNAR

İÇİNDEKİLER

Tez Onay Formu	II
Thesis Approval Form	III
Beyan Formu	IV
Özet	V
Abstract	VI
Teşekkür	VII
İçindekiler	VIII
Tablo Listesi	XI
Kısaltmalar ve Simgeler Listesi	XII
1. GİRİŞ ve AMAÇ	1
1.1. Problemin Tanımı	1
1.2. Araştırmanın Önemi	1
1.3. Amaç	1
1.4. Araştırma Soruları ve Hipotez	2
2. GENEL BİLGİLER	3
2.1. Futbolda Şiddet	3
2.1.1. Futbolda Şiddetin Tarihsel Gelişimi	4
2.1.1.1. Türk Futbolunda Şiddetin Dönemleri	6
2.1.2. Futbolda Şiddete Etki Eden Faktörler	7
2.1.2.1. Kulüp Yöneticileri	8
2.1.2.2. Sporcular ve Antrenörler	10
2.1.2.3. Amigolar	11
2.1.2.4. Taraftar Grupları	12

2.1.2.5. Hakemler	13
2.1.2.6. Medya	14
2.1.3. Futbolda Şiddetin Sosyo-Ekonomik Boyutu	16
2.1.4. Dünyada ve Türkiye’de Futbolda Şiddet Olayları	17
2.1.4.1. Dünyada Meydana Gelen Bazı Önemli Futbolda Şiddet Olayları	17
2.1.4.2. Türkiye’de Meydana Gelen Bazı Önemli Futbolda Şiddet Olayları	21
2.1.5. Farklı Ülkelerde Futbolda Şiddeti Önlemeye Yönelik Girişimler	22
2.1.5.1. İngiltere	22
2.1.5.2. İspanya	25
2.1.5.3. Hollanda	26
2.1.5.4. Belçika	27
2.1.5.5. Fransa	27
2.1.5.6. İtalya	27
2.1.6. Türkiye’de Sporda Şiddeti Önlemeye Yönelik Girişimler	28
2.1.6.1. Avrupa Konseyinin Spora İlişkin Tavsiye Kararları	29
2.1.6.2. 5149 Sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun	31
2.2. 6222 Sayılı Sporda Şiddeti ve Düzensizliği Önleme Kanunu	31
2.2.1. Kanunun Amacı	32
2.2.2. Kanunun Kapsamı	32
2.2.3. Kanunun Uygulama Yönetmeliği	33
2.2.4. Kanunun Federasyona, Kulüplere ve Taraftar Derneklerine	33

Getirdiği Yükümlülükler	
2.3. Futbolda Elektronik Bilet Uygulaması	35
2.3.1. Futbolda Elektronik Bilet ve Benzeri Sistemlerin Uygulandığı lkeler	37
2.4. Passolig	38
2.4.1. Passolig'in Hazırlık Süreci	39
2.4.2. Passolig'in Gerektirdiği Teknik Donanımlar	39
2.4.3. Passolig ile Spor Müsabakalarına Giriş	40
2.5. Passoligin İptaline Yönelik Başlatılan Hukuki Süreç	40
3. GEREÇ VE YÖNTEM	42
3.1. Araştırmanın Türü	42
3.2. Etik	42
3.3. Veri Toplama	42
3.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	42
3.5. Verilerin Analizi	42
4. BULGULAR	44
4.1. Elektronik Bilet Uygulamasının Hazırlık Aşamasına İlişkin Bulgular	44
4.2. Elektronik Biletin Uygulama Aşamasına İlişkin Bulgular	47
5. TARTIşMA	62
6. SONUÇ ve ÖNERİLER	66
7. KAYNAKLAR	69
8. EKLER	75

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. İngiltere Liglerinde futbol sahalarında meydana gelen olaylardan dolayı gerçekleşen tutuklama sayılarına ilişkin bilgiler

Tablo 2. Elektronik bilet uygulamasının müsabaka güvenliği konusundaki verilerine ilişkin bilgiler

Tablo 3. Kâğıt biletlerin kullanıldığı sezon ile elektronik biletlerin kullanıldığı sezonda Süper Lig kulüplerine verilen cezalara ilişkin veriler

Tablo 4. 2015 Mart Ayı itibariyle Passolig kart sayısı

Tablo 5. 2017 Mayıs Ayı itibariyle Passolig kart sayısı

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AYM	: Anayasa Mahkemesi
CCTV	: Kapalı Devre Televizyon
DFBO	: Futbolu Yasaklayıcı Ulusal Kurallar
E-BİLET	: Elektronik Bilet
IFBO	: Futbolu Yasaklayıcı Uluslararası Kurallar
MS	: Milattan Sonra
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TARAF-DER:	Taraftar Hakları Derneği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCKN	: Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
UEFA	: Avrupa Futbol Federasyonları Birliği
PFDK	: Profesyonel Futbol Disiplin Kurulu

1. GİRİŞ ve AMAÇ

1.1. Problemin Tanımı

Türk sporunda yaşanan Holigan - Vandal taraftar olayları, toplumsal yaşamda gerginliklere neden olmuş, zaman zaman kamu düzenini tehdit eder boyuta da ulaşmıştır. Kötü tezahürat, küfür, taşkın davranışlar ve ölümlü taraftar olayları karşısında kanuni düzenlemelere ihtiyaç duyulmuştur. TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi)'de 31.03.2011 tarihinde kabul edilen, 14 Nisan 2011 tarihinde resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren "6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun" ile zorunlu hale getirilen sportif müsabakalara girişlerde elektronik bilet uygulaması uygulama aşamasında birçok tartışmayı beraberinde getirmiş, taraftar derneklerince konu mahkemeye taşınmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Avrupa ülkelerinden daha erken davranılarak uygulamaya konulan elektronik bilet kararı ile Türk Futbolu temelden etkilenecektir. Taraftarlar, kulüpler ve futbol federasyonu içerisinde birçok sosyal tepkileri barındıran yeni uygulamanın nasıl karşılandığı, uygulamada yaşanan sorunlar ve gösterilen tepkiler ile uygulamanın geleceği bu araştırmanın konusudur.

1.3. Amaç

6222 sayılı yasanın uygulamaya konulmasında acele edilmemesi konusunda talepler olmuş, söz konusu uygulamanın gerçekleşebilmesi için ciddi teknolojik donanımların temini ve montajının da belli bir süre alacağı hesaplanarak, uygulamaya 3 yıllık hazırlık döneminden sonra geçilmesine karar verilmiştir.

TFF (Türkiye Futbol Federasyonu)'nin ve Kulüpler Birliği'nin üç yıllık hazırlığı nasıl değerlendirdikleri, Sponsorlar ile hangi görüşmelerin yapıldığı, taraftarlar ve taraftar dernekleriyle iletişime gerek duyulup duyulmadığı, kulüplerin olumsuz etkilenmelerinin sebepleri, hazırlık döneminde nasıl bir organizasyon oluşturulduğu ve yapılan çalışmaların içeriğinde neler olduğu araştırmanın hedefidir.

1.4. Araştırma Soruları ve Hipotez

E-bilet uygulaması futbolda şiddeti önlemek için gerekli olabilir, ancak yeterli ön hazırlıklar ve tanıtımlar yapılmamıştır. Sponsorlar dikkate alınmamış, güvenlik odaklı bir çalışma yürütölmüştür. E-bilet uygulamasında da ticari kaygılar ön plana geçmiştir. Taraftar ve Taraftar Dernekleri muhatap alınmamıştır. Ülkenin siyasi ortamının gerginliği e-bilet (Elektronik bilet) uygulamasına da yansımıştır.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Futbolda Şiddet

Spor günümüz dünyasının her noktasında seyircisi olan ve çok hızlı büyüyen bir endüstridir. Finansal açıdan ise dev bütçelere sahip bir sektöre dönüşmüştür. Bu sektörde meydana gelen her hareket ile milyonlarca insan ilgilenmektedir. Bu yüzden spora bakış açısı zamanla değişmekte, kulüpler için sürekli olarak daha iyi sonuçlar almayı zorunlu hale getirmiştir (Özen ve ark., 2013).

Sanayileşme ile beraber sporun yapısı büyük bir değişim sürecine girmiş, ticari ve ekonomik kaygı sporun özünde bir değişime neden olmuştur. Sporda yüksek ve daha iyi performansın ticari ölçü değerleri ile belirlenmesinin sporun içinde şiddetin ve saldırganlığın ortaya çıkmasına neden olduğu söylenebilir. Yüksek düzeyde mücadele ve rekabet de sporcu psikolojisini zorlamaya başlamış, sporun gerek üreticileri gerekse de tüketicileri arasında şiddetin, saldırganlığın ve çirkin tezahüratın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Özsoy (2013)'a göre; "Spor, her ne kadar, daha hızlıya, daha güçlüye, daha yükseğe ulaşmak için yapılan bir mücadele ise de, aynı zamanda evrensel ilke ve kurullarla gerçekleşen bir oyun, yarış ve eğlencedir. İdeal anlamda spor, yarışma ve rakip olmanın yanı sıra sevgi, barış ve kardeşliktir. Ancak sporu yapanların ya da seyirci ve taraftarların, bireysel ya da sosyal nedenlerle bu amaçları görmezlikten gelmeleri, saptırmaları, kötüye kullanmaları, sporun saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin yer aldığı bir alana dönüşmesine neden olmuştur" (Özsoy, 2013).

Kuru ve Var (2009) ise; "Dünyada meydana gelen hızlı değişmelerin (nüfus artışı, teknolojik gelişme, enformasyon, bölgeselleşme, küreselleşme, vb. gibi) oluşumlardan dolayı insanlar, maddi yönden tatmin seviyesine ulaşmalarına rağmen, manevi yönden büyük bir tatminsizlik içindedirler. Bu tatminsizlik problemiyle tribünleri dolduran kişiler, seyirci ve taraftar denen kitleyi meydana getirmektedir. Bu doyumsuzluğun beraberinde getirdiği problemleri geçiştirmek için bu kitle çeşitli deşarj yöntemlerini (küfür, kötü tezahürat, saldırgan davranma ve şiddete başvurma gibi) kullanmaktadırlar" (Kuru ve Var, 2009) diyerek spordaki şiddet ve saldırganlığı ifade etmişlerdir".

Sporda karşılaşılan şiddet bir buz dağına benzetilebilir. Bizlerin gördüğü kısım buzdağının sadece üstte kalan kitlesi gibi algılanabilir. Oysa sorunun görülemeyen

bir derinliği bulunmaktadır. Futbolda genel anlamda sporla saldırganlığın ilişkisi, geleneksel olarak saldırganlığın dışa vurulmasını sağlamak için sporun yararları etrafında toplanmıştır (Ergen, 2003). Duyguların aşırı bir Şekilde yaşanmasını, üzerinde odaklanılan bir durumun yoğunluğunu, kaba davranışları, eylemleri nitelendiren Şiddet; aslında sadece sporda görülen bir olgu değil, sosyal hayatta da karşılaşılan bir gerçektir. Şiddet çoğu zaman bir eylemin, bir kuvvetin etki gücünü ifade ederken kullanılan bir kavramdır. Şiddet kavramı sporda, farklı düşüncelere sahip olanları ikna etme ya da birleştirme yerine, kaba kuvvet yoluyla sonucun değiştirilmeye çalışılması olarak algılanmaktadır. Özellikle medya sayesinde kitlelerin ilgi odağı haline gelen futbol, farklı özelliklere sahip insanları birleştirme özelliğine sahip bir enstrüman olmasının yanı sıra hem stres kaynağı hem de deşarj noktası olmuştur (Türkmen, 1998).

Fakat son yıllarda sporda, özellikle de futbol müsabakalarındaki Şiddet olayları; sporun en büyük özelliklerinden olan farklı toplulukları birleştiricilik özelliği üzerinde olumsuz bir etkiye neden olmaktadır. Seyircilerin heyecanı gerginliğe dönüştürmesi, oyun performansı yerine sonuca odaklanması Şiddet oluşumunda en büyük etkenlerdendir. İnsanların davranışları, genetik etkileriyle birlikte çocukluk ve yetişkinlikte çevresinden öğrenerek Őekillenir. Davranış Şekli olan Şiddet ğrenme, pekiştirme, taklit etme ve zdeşleştirmeyle öğrenilir. Bu kişiler müsabakada galip olmayı ya da iyi performans sergilemeyi, rakibi psikolojik yönden baskı altına almaya bağlamaktadır. Aynı zamanda sporcular arasındaki gerginlik de taraftar için Şiddeti başlatan bir etken olabilir. Sosyologlardan bazıları denetim zayıflığının, insan tabiatında var olan saldırganlığı tetiklediğini ve seyirci davranışlarının Şiddet kavramının zayıf yönü olduğunu ifade etmektedir (Talimciler, 1998).

2.1.1. Futbolda Şiddetin Tarihsel Gelişimi

Mevcut tarihi kanıtlar, sporda Şiddetin spor tarihine kadar uzandığını göstermektedir (Smith, 1983).

Sporda Şiddetle ilgili en eski kayıtlar arasında Roma'da gerçekleştirilen seyircili müsabakalar bulunmaktadır. M.S. (Milattan sonra) 4, 5 ve 6. yüzyılda birbirine düşman seyirci grupları arasında yaşanan kavgalar Roma ve Bizans İmparatorlukları döneminde araba yaşışlarında sürekli olarak grlmştr. Özellikle de maviler ve

yeşiller şeklinde adlandırılan takım taraftarlarının arasında yaygın bir şekilde görülmüştür. Konstantinople hipodromu 491 ile 532 yılları arasında taraftarlar tarafından dört kez yakılmıştır. İmparatorluk kuvvetleri çoğunlukla bu olayları bastırılmış ve 532 yılındaki meşhur Rika isyanında 30.000 insanı öldürmüşlerdir. 20. yüzyıldaki “futbol holiganları”nın belirtisi olan bu gruplar, takım renklerindeki giysiler giymiş, yarışmalarda bağırarak küfretmiş, rakip taraftarlarla söz dalaşı veya kavgaya girmiş ve çevrelerindeki eşyalara zarar vermişlerdir (Guttman, 1986).

Futbol tarihi, aynı zamanda yasaklar tarihidir. Yasaklamanın ana nedeni olarak ise o dönemlerde İngiltere ve Fransa gibi futbol oynanan ülkelerdeki yöneticilerin, futbolun toplumun huzur ve güvenliğine zarar verdiğine yönelik görüşlerinin bulunduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca o dönemlerde toplum düzeninin sağlanması görevi olan polis birimlerinin olmaması yasaklamalarda etkili olmuştur. Bunun yanında yasaklamada etkili olan diğer faktörler ise “maç günleri sıradan vatandaşları pazarın kurulmuş olduğu kasabadan uzaklaştırmanın olumsuz ticari etkileri” ile “futbol oyununun halkı okçuluk gibi uğraşlardan uzaklaştırarak savaş gücünü zayıflattığı inancı” olarak gösterilmektedir (Demiryürek, 2003).

13. yüzyıldan beri spor müsabaka alanlarında saldırganlık bir sorun olarak günümüze kadar taşınmıştır. Futbol 14. yüzyılda kontrol edilmeye çalışılmış, 17. yüzyılda ise İskoç futbolu şiddet olaylarıyla karşılaşmaya başlamıştır. 17. yüzyılda futbolcuların müsabaka alanlarında bazı yerleri tahrip ettikleri bilinmektedir.

18. yüzyıla gelindiğinde ise önceden karmaşık ve kötü oyun olarak tanımlanan futbol; endüstrileşme ve kentleşme sayesinde çağdaş ve düzenli bir oyun olarak tanımlanmaya ve kurallı bir şekilde oynanmaya başlamıştır. Kurallı bir şekilde oynanması sayesinde futbolun centilmenlik yönü de bu dönemde öne çıkmıştır. İskandinavlar tarafından futbol, örnek bir İngiliz centilmenlik hareketi olarak görülmüştür. Sınıf temeline dayanan İsveç futbolunda, seyirci gruplarını üst sınıfta yer alan kişilerin oluşturduğu görülmüştür. Fransa futbolunda ise orta sınıf ve burjuvazinin ağırlıkta olduğu görülmüştür.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki dönemde futbol, Milliyetçiliğin yayılmasını sağlayan bir araç olarak görülmüştür. 20. yüzyılın başında İngiltere futbolunda işçi sınıfı etkin olmaya başlamıştır. Hâlbuki 19. yüzyılın sonlarında sporda şiddet kişisel bir hareket olurken; bu olayların organize hareketler haline

gelmesi 1912’de başlamıştır. İlk önemli olaylar, İsveç ile Danimarka arasındaki Olimpiyat Oyunları müsabakalarında meydana gelmiştir (Elias ve Dunning, 1986).

Yugoslavya’da kitleye sahip olmaya başlayan futbolda terör olayları 1950’lerde ortaya çıkmıştır. 1960’ da ise gösteriler, eylemler ve sloganlar futbolda şiddet unsuru dâhilinde örgütsel bir hal almıştır. Özellikle 1960 yılında Avrupa nüfusunda ortaya çıkan yeni bir milliyetçilik şekli, şiddet olaylarının gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Takımların taraftarlarının kendilerine bir kulübe bağlı olarak görmeleri ve diğer takım taraftarları ile karşı karşıya gelmeleri 1964 yılında görülmektedir. İngiliz hastalığı olarak adlandırılan İngiliz holiganlığı 1966 Dünya Kupası müsabakalarında ortaya çıkmış, bu gruplar kendilerini 1970’li yıllarda daha etkin hale getirmişlerdir. 20. yüzyılın sonlarında Danimarka’da holiganlar yerine Milli Takımımızın barışçıl taraftar kitlesi olan “roliganlar” oluşturulmuştur (Toros, 2003).

Carnibella ve diğerleri (1996) yaptıkları araştırmada, modernleşen futbolla birlikte görülmeye başlanan şiddet olaylarının Batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere diğer tüm ülkelere yayılmasında İngiltere’nin kaynak olduğuna dair genel bir inanış bulunmaktadır. Fakat 1970 ve 80’li yıllarda futbol holiganizminin İngiltere veya Britanya’ya dayandırılmasının yanlış olduğu, aslında bu sorunun futbol oynanan tüm ülkeleri kapsayan küresel bir sosyal problem olduğu öne sürülmektedir.

2.1.1.1. Türkiye’de Futbolda Şiddetin Dönemleri

Türkiye’de futbol da yaşanan şiddet olayları dört farklı dönemde incelenebilir: 1-1906-1923 dönemi, 2-1923-1959 dönemi, 3-1959-1990 dönemi, 4-1990 sonrası dönem (Talimciler, 2012).

1906-1923 Dönemi: Galatasaray’ın katılımı sonrası “İstanbul Futbol Ligi” nin kurulmasıyla 1906 ile 1923 yılları arasını kapsayan süreçte futbol sahalarına çoğunlukla milliyetçi tepkilerin yansması söz konusudur.

1923-1959 Dönemi: Futbolda uzun yıllar boyunca gizli bir şekilde yürütülmekte olan amatörlük 1951 yılında futbolda profesyonelliğin kabul edilmesiyle ortadan kalkmış bulunmaktaydı. İkinci döneme gelindiğinde ise Galatasaray ve Fenerbahçe kulüpleri arasındaki rekabet döneme damgasını vuracak, iki kulüp arasındaki rekabetin boyutlarının şiddet olaylarına uzanmasının örneği ise 23 Şubat 1934 tarihinde Taksim Stadi’nda oynanan müsabakada futbolcular arasındaki kavgaya

seyircilerin de karışmasıyla olayın büyüyerek maçın yarıda kalması ile görülecektir.

1959-1990 Dönemi: 1959 yılı ile özel televizyonların yayına başladığı 1990 yılı arası Türk futbolunda yaşanan şiddet hareketlerinin üçüncü dönemi kapsamaktadır. Bu dönemde birinci lig kurulmuş sonrasında sırasıyla 1963-1964 yılında ikinci futbol ligi, 1967-68 yılında ise üçüncü futbol ligi kurulmuştur. Liglerin kurulması ve müsabakaların başlamasıyla hem bölgesel hem de kentsel rekabetin futbol sahalarında görülmesiyle futbol sahalarında şiddet olaylarının alışıldık bir hal alması kaçınılmaz olacaktır. Özellikle 40 kişinin ölümüyle sonuçlanan ve 300 kişi yaralandığı Kayserispor ile Sivasspor takımlarının 17 Ekim 1967 yılında oynadıkları müsabaka en vahim şiddet olayı olarak kayıtlara geçmiştir. Bu olay her iki kent arasında birçok alanda sorunların devam etmesine sebep olmuştur.

1990 Sonrası Dönem: 1990 ve sonrasında kapsayan dördüncü dönemde ise futboldaki olaylar her sezon daha da artmakta, iletişimin gelişmesi sayesinde de amatör maçlardan okul takımları arasındaki maçlara kadar meydana gelen her şiddet olayından haberdar olabilmemiz mümkün hale gelmiştir. Bu süreçte futbolda arta şiddete, ülkenin içinde olduğu ekonomik sıkıntılar kadar, federasyonun, medyanın, kulüplerin ve güvenlik güçlerinin de ciddi etkisi olmuştur.

2.1.2. Futbolda Şiddete Etki Eden Faktörler

Sporla şiddette sadece taraftarların değil, sporun içindeki tüm paydaşların (sporcu, yönetici, hakem, amigo, medya vb.) etkisi olmaktadır. Kulüp yöneticilerinin müsabakalardan önce rakip takımı kışkırtıcı açıklamalar yapmaları, müsabaka esnasında taraftarların yaptığı tezahüratlar, sporcuların sert hareketleri, taraftar liderlerinin kışkırtmaları, hakemlerin verdiği yanlış kararlar, spor yorumcularının yaptıkları aşırı eleştiriler, saldırgan davranışlara ve şiddet olaylarına sebebiyet vermektedir (Köknel, 1996).

Rekabet kaynaklı hırs, aşırı itiraz nedeniyle ortaya çıkan saldırganlık, müsabakanın iç veya dış sahada oynanması ve bu müsabakalardaki holiganların sebebiyet verdiği saldırganlık, fiziki temas, sporcuların eğitim durumu, hakem kararlarına verilen tepkiler ve tribün liderleri sporda şiddete neden olan unsurlardır (Bull, 1991).

Spor ortamında sergilenen saldırgan davranışların çeşitli nedenleri

bulunmaktadır. Örneğin; Tiryaki (2000), spor ortamında sporcuların sergilediği saldırgan davranışların nedenlerini 5 başlık altında toplayarak şu şekilde ifade etmektedir.

- Takımı mağlup oluyorsa,
- Hakem ya da hakem ekibinin yönetimlerinin kötü olduğunu düşünüyorlarsa,
- Şaşkınlık yaşıyorlarsa,
- Müsabaka esnasında alınan darbe nedeniyle acı çekiyorlarsa,
- İyi bir performans sergileyemiyorsa sporcuların saldırganlık düzeyleri daha yüksek olmaktadır.

Mutlu (2000) ise sporda saldırganlık sebeplerini şu şekilde sıralamaktadır:

- a) Sporcu ve taraftarın maruz kaldığı rekabet baskısı,
- b) Müsabaka yeri (iç saha, dış saha), müsabaka ortamının uygun şartlarda olup olmaması,
- c) Müsabaka yerinde güvenliğin sağlanmamış olması,
- d) İyi hazırlanmasalar bile sporcuların idareciler tarafından mutlak kazanmaya yönelik motive edilmeleri,
- e) Hakemler tarafından olması gerekenden fazla cezalar verilmesi,
- f) Seyircilerin hakeme yönelik küfürlü tezahüratları,
- g) Sporcuların kavgacı bir görüntü sergilemeleri,
- h) Sporcuların oynamaya değil oynatmamaya yönelik strateji uygulamaları,
- i) Oyun kurallarının sporcular tarafından tam olarak bilinmemesi,
- j) Sporcuların altyapı eğitimlerinin yetersiz olması ve yeterli olgunlukta olmamaları,
- k) Müsabaka sonucunun önem derecesi,
- l) Sporun önemi konusunda sporcunun eğitilmiş olmaması.

2.1.2.1. Kulüp yöneticileri

Günümüzde spordaki hızlı gelişmelerin etkisiyle spor kulüplerinin mevcut görevlerinin yanında ekonomide, sosyal hayatta ve kültürel anlamdaki etkinlikleri genişleyerek artmaktadır. Artan faaliyetler kulüp kapsamını genişletmekte örgütsel anlamda kulüp yapısında farklılaşma yaratmaktadır. Tüm bu gelişmelerden dolayı kulüp yöneticileri daha kritik bir konumda yer almaktadır. Kulüp yönetimlerinde yer

alan yöneticiler, belirlenen hedeflere ulaşmak için çalışan bilgi ve tecrübe sahibi olmakla birlikte lider özellikli kişilerdir (Sert, 2000). Ayrıca yöneticilerin taraftarlar üzerinde de önemli bir etkisi vardır. Verdikleri beyanlarla kitleleri iyi veya kötü yönde harekete geçirebilmektedirler. Trabzonspor başkanı Mehmet Ali Yılmaz'ın, oyuncusu Campbell'e "yamyam" diyerek ırkçı bir söylemde bulunması talihsiz bir olay olarak hafızalarda yer etmiş ve yöneticilerin etkisine kötü anlamda bir örnek olmuştur. Kocaelispor'la oynanan maçın ardından "Yamyam aldık, gol atsin diye. Ancak rengi bozuk çıktı. Golü ben mi atayım?" söylemi spor camiasını derinden etkilemiştir (webarşiv.hurriyet.com.tr, Erişim tarihi: 29.06.2015).

Futbolda şiddete yönetici etkisine en önemli örneklerden biri 28 Ekim 2015 tarihinde Trabzon'da oynanan Trabzonspor-Gaziantepspor maçı sonrasında yaşanmıştır. Maç sonrasında hakemler, İstanbul'da bulunan Trabzonspor Başkanı İbrahim Hacıosmanoğlu'nun kulüp yöneticilerine "ben gelene kadar hakemleri statta tutun!" talimatıyla kulüp yöneticileri tarafından soyunma odasında kilitli tutulmuştur. Hakemler emniyet güçlerinin müdahalesi ile stattan çıkarılmıştır. Bu olay spor kamuoyunda büyük tepki toplarken dış basında da yer almıştır. BBC Sport olayı sosyal medya hesabından "A referee was locked in the Trabzonspor stadium for several hours after penalty decision" (Hakem hatalı karar sonrasında birkaç saat Trabzonspor stadında kilitli tutuldu.) şeklinde duyurmuştur (www.hurriyet.com.tr, Erişim tarihi: 05.01.2018).

Kulüp başkanlığı ya da yöneticiliği için hiçbir yetkinlik aranmamaktadır. Spor Hukuku Enstitüsü Derneği'nin 2011 raporuna göre, başkan ve yöneticilerden bazıları psikolojik olarak konumlarının getirdiği prestijden etkilenmekle birlikte bu kişiler taraftar gruplarıyla yoğun iletişim içerisinde bulunarak onları kendileri lehine, hem kulüpteki hem de rakip kulüplerdeki yöneticiler aleyhinde eylemlerde bulunmaya teşvik etmektedirler. Yine bu rapora göre yöneticilerden bazıları ön planda yer alma kaygısı ile bir takım magazinsel açıklamalar, davranışlar ve hatta beden show'una başvurarak seyirciyi tahrik etmektedir. Ayrıca yöneticilerin stadyumlara gizli bir şekilde, yetkilerini kullanarak olumsuz pankartlar, stada sokulması yasak olan maddeler soktuğu bilinmektedir (Spor Hukuku Enstitüsü Derneği, 2011).

Sporla yaşanan şiddet olaylarının sorumlusu olarak yöneticileri gösteren toplumbilimci Kongar (2003) durumu şu şekilde değerlendirmektedir: "Tribün

şiddetinin ardındaki temel öge, kulüpler tarafından beslenen (fanatik taraftar/amigo) bir avuç insanın önderliğidir. Sağlanan çeşitli avantajların yanında, bu taraftarlara bedava bilet de verilir. Bunlar da bu biletlerin bir kısmını satar ve para kazanır, bir kısmını da tribünlerde kendilerine destek olsunlar diye yandaşlarına verir. Toplumu şiddet eğilimleri bakımından suçlamadan önce bu örgütlü amigo şiddetinin önlenmesi gerekir. Kulüp yönetimlerinin, bu konuda alacakları bir iki karar ve bir iki küçük önlemlerle bu şiddet bıçakla keser gibi sona erdirebilir.” (Akt. İlhan ve Çimen, 2011).

Rona (2003) yaptığı çalışmada Ankara, İstanbul, İzmir, Trabzon illerindeki futbol müsabakalarında polis kayıtlarına geçen olaylara karışmış seyirciler üzerinde bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda araştırmada yer alan katılımcıların %56,3’ü kulüp başkanı ve yöneticilerinin, takımlarına yönelik yapmış olduğu olumsuz açıklamalardan etkilendiğini beyan etmiştir.

Dolayısı ile sporun içerisinde yönetici kimliği ile yer alan kişilerin söylem ve eylemlerinin sorumluluğunun bilincinde olması gerekmektedir. Spor saha ve alanlarında şiddet ve saldırganlığa mahal verecek tavır davranış ve söylemlerden uzak durmaları da gerekmektedir. Zira milyonlarca taraftarı olan takımların yöneticilerinin gerekli hassasiyeti göstermeleri diğer kulüp yöneticilerine de örnek olarak saldırganlığın ve ortamının oluşmamasına katkı sağlayacaktır (Yücel ve ark., 2015).

2.1.2.2. Sporcular ve Antrenörler

Seyircilerde saldırganlığı artıran faktörlerden biri de sporculardır. Sporcuların saha içindeki tartışmaları, birbirlerine sertlik derecesi yüksek fauller ve kötü hareketler yapmaları, hakem tarafından verilen kararlara çok fazla itiraz etmeleri, el kol ve mimik hareketleriyle seyirciyi tahrik etmeleri, performans yönünden bekleneni verememeleri, kritik maçlarda etkili olamamaları, eski takım arkadaşlarıyla rakip olmaları, rakip oyuncunun hakemi aldatmaya yönelik ve zaman geçirmeye yönelik yaptığı hareketler gibi örnekler seyirciyi saldırganlığa iten faktörlerdendir. Ayrıca takımların forma renkleri, seyircileri saldırganlığa yönelten bir unsur olarak görülebilmektedir. Siyah renkli formaları olan takımlara karşı seyircilerin daha olumsuz yaklaşımları belirlenmiştir (Kuru, 2000).

Spor Hukuku Enstitüsü Derneğinin 2011 yılında hazırladığı raporda sporcuların seyirciler ile stadyum içinde kurdukları olumlu iletişimin, gol atma ve başarı sevincinin onlarla paylaşımları yanında bazı olumsuz, kendi taraftarlarını ve rakip takım taraftarlarını az veya çok tahrik eden hareketleri görüldüğü belirtilmektedir. Özellikle dar gelirli ailelerde yetişmesinin ardından küçük yaşlarda zenginlik ve şöhrete ulaşan ya da eğitim ve kültür seviyesi düşük olan genç yıldızlarda bazı davranış bozukluklarına görülebilmektedir. Ayrıca bu sporcuların özel hayatlarını magazinsel hale getirmeleri daha sonra da buna tepki göstermeleri kısa zaman sonra taraftar kitlelerini de etkilemektedir (Spor Hukuku Enstitüsü Derneği, 2011).

Antrenörler sadece, sporcuları maçlara hazırlayan, kazanmaya yönelik bir strateji geliştiren yetenek, bilgi ve tecrübelerini oyunculara aktaran, oyun kuralları ve taktikleri konusunda oyuncuları bilgilendiren ve hem psikolojik, hem de motorik özellikler bakımından sporcuların performanslarını arttıran kişi değildir. Antrenörün görevleri sadece takım ya da sporcuyla sınırlı değildir. Antrenörlerin ayrıca sosyal, kültürel ve toplumsal görevleri de vardır. İnsanlarla ve sporcularla olan ilişkilerinde bazen bir öğretmen bazen de bir yöneticidir. Ancak sporun artan rekabet sonucu yapısının değişmesi, antrenör yapısını da değiştirmiştir. Sporun, özellikle de futbolun endüstrileşmesinden sonra profesyonel bir mesleğe dönüşmesi, antrenörlüğün de profesyonelleşmesine neden olmuştur. Kulübün sportif başarısı üzerinde önemli unsurlardan biri olan antrenörlerin, kulüpteki işlerinin devam etmesinin başarıya bağlı olması, her maç için mutlak galibiyet beklentisi, sporcularda olduğu gibi antrenörler üzerinde de baskıya neden olmaktadır. Bu baskı bazen oyun anlayışı ve karakteriyle bağdaşmayan hareketlerde bulunmalarına neden olmaktadır (Kuru, 2000).

2.1.2.3. Amigolar

Amigolar, taraftar ile sporcu ve yöneticiler arasındaki iletişimi sağlayan ve bu paydaşlar arasında birleştirici etkisi olan kişilerdir (Acet, 2005).

Orhan (2007)'a göre; "Günümüzde tribün liderleri olarak da tanımlanan amigoların, takımları için saatlerce tezahürat yapmaları, deplasmana giderek takımlarını desteklemeleri, takımına sahip çıkarak oyuncularını motive etmeleri, takımları için şarkı bestelemeleri olumlu davranışlar olarak kabul edilse de son

zamanlarda sıkça görülen şiddet olaylarının içinde olmaları, müsabakalarda hakem, oyuncular, rakip taraftarlara ve teknik adamlara karşı sportif erdeme yakışmayacak davranışlar sergilemeleri, karaborsa bilet satışı ve alkol alarak müsabakaya gelmeleri olumsuz davranışlar olarak görülmektedir.”

Sporda şiddet ve nedenleri konusunda amigoların yani tribün liderlerinin şiddet ortamını oluşturmasıyla ilgili Kongar (2003), “Şiddetin çok berrak bir biçimde ortaya çıkan, tribün şiddetinin ardındaki temel ögeyi, kulüpler tarafından beslenen, (adına ister fanatik taraftar deyin, isterse amigo), bir avuç insanın önderliği” şeklinde açıklamıştır.

2.1.2.4. Taraftar Grupları

Sporda şiddet kavramı denince akla ilk gelen tribünlerdeki olaylar olmaktadır ve bu olayların merkezinde de tribünlerde maç izleyenler bulunmaktadır. Bu kişileri seyirciler, taraftarlar, fanatikler ve holiganlar olarak sınıflandırmak mümkündür (Orhan, 2007).

Sadece sporu sevdiği için ilgi duyduğu branştaki müsabakaları takip eden kişiler seyircilerdir (Erkiner, 2002).

Bir spor kulübüne bağlanan, bağlandığı kulüple ilgilenen ve kulübü destekleyen kişilere taraftar denilmektedir. Taraftar açısından takımın başarısı kendisi için bir gurur ve övünç kaynağı olarak görülmektedir (Erkiner, 2002).

Fanatik seyircilerin tanımını yapmak gerekirse, hiç koşulsuz bir şekilde takım tutan, “bağnaz taraftar” anlamına gelmektedir. Fanatikler takımlarına aşırı bağlı taraftarlardır. Yanlarında başkasına zarar vermek için tehlikeli aletler bulunduran, kavgaya meyilli ve genellikle maç öncesi vakitlerini stad çevresinde geçiren kişilerin oluşturduğu gruplardır (Orhan, 2007).

İnsanların şiddet eğilimlerini demografik ve sosyo-kültürel etkenler etkileyebilmektedir. Bu etkenlerin ise insanları spor sahalarında şiddete yöneltmesi yere göre farklılık göstermektedir. İngiltere’de toplumsal sınıf ve bölgesel eşitsizlikler, İskoçya ve Kuzey İrlanda’da dini mezhep ayrılıkları, İspanya’da Katalonya, Kastilya, Galiçya ve Bask bölgelerinin dilsel ya da siyasal farklılıkları, İtalya’da güney ile kuzey arasındaki siyasal ve ekonomik ayrılıklar ve Almanya’da solcu ve sağcı siyasal gruplar ve Doğu ve Batı arasındaki ilişkiler şiddet

etkenlerindeki farklılıklardır (McGill, 2006).

Spor şiddetini tetikleyen yetersizliklerin; seyircilerde spor kültürü olmaması ve oyunun kuralları hakkındaki bilgilerinin yetersizliği, medyanın eğitici bir rol üstlenmemesi, federasyonun seyircilere yönelik eğitici faaliyetler planlamaması olması, seyircilerin öğrenmeye karşı isteksizliği, spor kültürünün okullarda verilmemesi, seyircilerin gündelik hayatlarındaki gerginliklerinin giderilmemesi, oyun dışı zamanların doğru kullanılmaması, tribün liderlerinin seyircileri olumsuz yönde etkilemesi ve eğitimlerinin yetersiz olması, kulüp ve federasyon faaliyetlerindeki yetersizlikler olduğu düşünülmektedir (Acet, 2005).

Rakip taraftarların kendilerine, takımlarına, takımlarının antrenör ve sporcularına yönelik yaptıkları çirkin ve küfürlü tezahüratlar taraftarları etkilemekte ve onları saldırgan davranışlara yöneltmektedir. Taraftarlar arasındaki saldırgan davranışlar sadece saha içinde değil saha dışında da görülebilmektedir. Bu taşkınlıklar sonunda taraftarlar birbirlerine ciddi zararlar vermekte ve hatta ölümle sonuçlanan olaylar yaşanmaktadır (Kuru, 2000).

Seyirci şiddetinin nedenleri arasında; sosyo-ekonomik, politik, coğrafi ya da medya gibi öğeleri içine alan sosyo kültürel etkenlerin yanı sıra, grupla veya takımla özdeşleşme, kimlik yitimi insanlıktan çıkarma (dehumanization) mekanizmalarının devreye girmesi gerekmektedir. Saha içinde: sporun tarzı, skor, oyuncu ya da koçların model alınması ve oyunun kuralları; saha dışında ise: alkol, yoğunluk, engellenme, model alma gibi etkenler katkı yapmaktadır (Yetim, 2005).

2.1.2.5. Hakemler

Hakemler sporun her branşında oyunun merkezinde ve oyunun dengede ve adil aklamasında önemli görev sahibidirler. Verdikleri kararlar hem futbolcuların hem de taraftarların tepkilerine kolayca yön verebilecek kadar oyunun içinde bulunurlar. Fakat hakemler iki tarafı da aynı anda memnun edememenin zorluğunu da birebir yaşamaktadırlar. Dolayısı ile spor sahalarında meydana gelen saldırgan davranışların sergilenmesinde hakemlerin verdikleri kararların etkili olduğu söylenebilir.

Hakemlik futbolun içinde yer alan en kritik bölümdür. Hakem, seyirci ve takımlar arasında köprü işlevine sahip olmakla birlikte, bir taraftan da oyun içerisinde, belirlenen kurallara göre değerlendirme yapmaktadır. Hakem,

müسابakanın yöneticisidir. Bir müسابakanın adil rekabet içerisinde, heyecanlı geçmesi gibi tam tersi şekilde geçmesi de hakemin yönetimi yönetimine bağlıdır (Acet, 2003).

Arıkan ve Çelik (2007) tarafından yapılan bir çalışmada katılımcıların %5,8'i sporda şiddetin ana nedenlerinden birisini hakemler olarak göstermiştir. Ayrıca Özmaden ve Yıldırım (2003) tarafından yapılan bir çalışmada da araştırmaya katılanların %56,4'ü seyircilerin sergiledikleri saldırgan davranışları üzerindeki en önemli etkenin hakemler olduğunu belirtmişlerdir.

Maç öncesinde ve sonrasında hakemler hakkında verilen olumsuz beyanlar hakemlerin üstünde bir baskıya neden olmaktadır. Bununla birlikte yorumcuların kimi zaman eleştiri sınırlarını aşan, hedef haline getiren söylemleri hakemlerin hatalı kararlar vermesinde etkili bir unsur olabilmekte ve hakemleri hedef olarak gösterebilmektedir (Fişekçioğlu, 2010). Bu nedenle de hakemler böyle zamanlarda mental olarak yıpranabilmekte ve hatalı kararlarla saldırgan davranışların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Yücel, 2015).

2.1.2.6. Medya

Kitle iletişim araçlarının; spor dalları ile ilgili teorik, teknik ve pratik bilgiler kazandırıcı, spor seyircilerini eğitici ve yönlendirici, spor alanlarında zaman zaman görülen terör olaylarını önleyici rolü olabilir (Erkal, 1992). Ayrıca spor olayları ve organizasyonlarının topluma aktarılması ve anlatılmasında kitle iletişim araçlarına büyük ihtiyaç duyulmaktadır (Yıldırım, 2003).

Medya, iletişim görevini olumlu yönde kullandığı zaman insanlık açısından faydalı olmakta, olumsuz yönde kullanıldığı zaman da toplumu olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Çolakoğlu, 2000). Bireysel ve toplumsal bilgilendirmenin yoğun ve yaygın bir şekilde gerçekleştiği günümüzde kitle iletişim araçları ve sosyal medya ortamlarının önemi giderek artmaktadır. Dolayısı ile toplumları etkileme konusunda o kadar büyük bir güçten söz edebiliriz ki kitle hareketlerinin başlatılması noktasında da medyanın gücü yadsınamaz (Yücel, 2015).

Ülkemizde insanların çoğunun ellerine aldıkları günlük gazetelerin ilk önce spor sayfasını açtığı düşünüldüğünde, medyanın şiddete teşvik konusunda bir potansiyele sahip olduğu söylenebilir (Orhan, 2007).

Spor medyası ülkemizde sahalardaki şiddet olaylarına neden olan etmenlerden biridir. Spor medyası yaptığı yayınlar nedeniyle oynanan oyunun bir spor olarak görülmesini ve bu anlamda değerlendirilmesinin önüne geçmesine ek olarak sporseverleri şiddet konusunda eğitmediği için dolaylı bir şekilde şiddete göz yummaktadır (Gümüş, 1997).

Medyada uluslararası müsabakalarda, takımlar biz ve onlar şeklinde meta haline getirilir. Medya konuyu öyle bir yere getir ki, sporculara biz kelimesinin geçmiş, bu gün ve gelecek sorumluluğu verilir. Futbolcuların görevi sahayla ve topla sınırlı kalmaz, oyunu yönlendirecek ve gol atacak ayaklara bunun sadece bir spor olduğunun anlatılması yerine, ulusal bir meselenin sorumluluğu olduğu anlatılır. Yenilgi ya da galibiyet ülke topraklarını ilgilendiren bir mesele haline getirilir (Kılıcıgil, 2003).

Ülkemizde seyircilere futbolun her sonuca açık bir spor olduğunu anlatması gereken medya organları bunun yerine taraftarları müsabakada mutlak galibiyete şartlandırmaktadır. Kazanmak, ne olursa olsun kazanmak, turu geçmek ve futbolu oyun olduğu kabul ettirmek yerine savaşa dönüştürmesi nedeniyle içerisinde şiddet barındıran oyun olmasına neden olmakta sonra da olayları “görmek istemediğimiz, spor adına utanç veren görüntüler” şeklinde yayınlamaktadır (Talimciler, 1998).

Kuru ve Var (2009)’ın yapmış olduğu çalışmada katılımcıların %59’u medyada spor camiasının fazla eleştirilmesinin saldırgan davranışların gösterilmesini etkilediği yönünde fikir beyan etmiştir. Medya ve sporda saldırganlığa ilişkin olarak Ulus (2013), Türkiye’de yazılı basında yer alan spor haberlerinde özellikle manşetler ve haber başlıklarında provakatif bir dilin kullanıldığını belirtirken, bu durumun rakip taraftarlar arasında gerginliği körükleyerek şiddeti beslemekte ve yaygınlaştırmakta olduğuna dikkat çekmektedir. Spor medyasının sık kullandığı başlıklar şu şekildedir (Yüksel, 2006):

- Galatasaray: “Aslan kükredi, Aslan parçaladı”
- Beşiktaş: “Kartallar yüksek uçar”
- Trabzon: “Karadeniz fırtınası coştı”
- Çanakkale: “Çanakkale geçilmez”
- Kocaeli: “Körfez’de boğuldular”
- Samsun: “Samsun’a çıkış yok”

- Malatya: “Bu kayısı, ligin dayısı”
- Adana: “Acılı Adana”
- Çaykur Rize: “Cim Bom’a demli çay”
- Gaziantep: “Fener, Gazi oldu”
- Ankaragücü: “Ankara’nın gücüne bak”
- Batman: “Batman petrol buldu”
- İzmirspor: “Şimşek kötü çaktı”
- Diyarbakır: “Karpuz parçalandı”

2.1.3. Futbolda Şiddetin Sosyo-Ekonomik Boyutu

Sporda şiddetin nedenleri aynı zamanda sosyolojinin de konusudur. Cinsiyet, yaş ekonomik durum gibi unsurlar da şiddet üzerinde etkili olabilmektedir. Seyircilerle yapılan çalışmalar ekonomik durumu kötü olan ve küçük yaştaki taraftarların şiddetle ilişkili gruplar içerisinde yer alabildiğini göstermektedir (Koçer, 2012; Çağlayan ve ark., 2005; Gültekin ve ark., 2000; Murphy ve Dunning, 1990). Kültürel değerler de şiddet üzerinde etkili olabilmektedir. Toplum içerisinde ayrımcılığın şiddete etkisi açıklanmak için yakın zamanda Bursaspor ile Diyarbakırspor arasında oynanan müsabaka örnek olarak verilebilir. Bu karşılaşma, sporun ayrımcılığa nasıl zemin hazırladığını gösteren önemli örneklerinden biridir (TBMM, 2011).

Leicester Okulu yaklaşımı, futboldaki holiganlığı incelemede, “ortadoksik” diye isimlendirilen, Leicester Üniversitesindeki Williams ve arkadaşlarının çalışmaları, 1970’in sonlarındaki Taylor, Clark, Hall ve Marsh’ın araştırmalarının devamı olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan bu, sosyolog Elias’ın “uygarlık süreci”ni anlattığı ve holiganizmi tanımladığı sosyoloji temeline dayalı açıklamayı ön plana alan bir yaklaşıma sahiptir. Bu şekilde, “şiddete dayalı erkeksi tarz” şeklinde tanımlanabilecek, toplumun alt katmanlarındaki kişilerin kültürünü içeren erkek temelli, etnik karakterli ve dışa yansıyan şiddet şekli gösteren yapının sonucu olan holiganizm için ele alış şeklini ortaya çıkartmıştır (Dunning ve ark., 1988).

Giulianotti (1995) tarafından sahada yaşanan saldırganlık ve şiddeti engellemeye yönelik öne sürülen yeni tez ise “Futbolda şiddetin, sosyal yapılı bir etmen olmasından daha çok, İskoç taraftarlarda olduğu gibi, özel kültürel ve tarihsel güçlere dayanır.” şeklindedir. Bu yaklaşımda taraftarlar bakımından İskoçların İngilizlerden

daha arkadaş canlısı olduğunu ayrıca polis davranışlarının şiddet oluşumundaki etkisinin üzerinde durulması gerektiğini belirtmiştir.

Futbolda yaşanan şiddet olaylarına yönelik Almanya’da alt kültür ve bireysel kimliğin bileşimi kullanmış; bireysel kimliklerini yansıtmaya çalışan Alman gençlerin çoğu aşırı sağ bir alt kültürün etkisinde geliştiğini belirtmiştir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda gençlerin pek çoğunun sergilediği provokasyona yönelik hareketlerin alt kültürün bir ürünü olduğu söylenebilir (Hahn, 1987).

Pilz (1996) kolay bir şekilde yapılmış anket çalışmalarıyla futboldaki şiddetin bir parçası olan, geleceğe yönelik beklentileri düşük olan, toplum içindeki başarısızlıklarını haykıran ve “yardım çığılığı” atan gençlerin belirlenmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir.

Sporda şiddet konusunda Hollanda’da yapılan çalışma sayısı daha azdır. Bu çalışmalar, Hollanda’da futbol taraftarlarının İngiltere’de olduğu gibi sadece çalışan kesimden olmadığını, futbolun aynı zamanda orta sınıfı da içine alan bir kültür olduğunu göstermektedir (TBMM, 2011).

2.1.4. Dünyada ve Türkiye’de Futbolda Şiddet Olayları

Sporda ve özellikle futbolda şiddet olayları farklı biçimlerde olabilmektedir. Şiddet kimi zaman seyirciler arasındaki kavga şeklinde ortaya çıkarken, kimi zaman da sporcular arasında veya sporcularla hakem arasında yaşanabilmektedir. Şiddetin ortaya çıkış şekilleri arasında tribün çökmesi, izdihamdan ezilme ya da takımı mağlup olan seyircinin intihar etmesi görülebilmektedir. Devam eden bölümlerde Türkiye’de ve dünyada hem stadyum içinde hem de stadyum dışında gerçekleşen önemli şiddet olayları kronolojik olarak bulunmaktadır (Erkiner, 2004).

2.1.4.1. Dünyada Meydana Gelen Bazı Önemli Futbolda Şiddet Olayları

Erkiner (2004) son doksan yılda futbolda meydana gelen en önemli şiddet olaylarını şu şekilde sıralanmıştır:

1. Glasgow (İskoçya) Nisan 1902: Bir tribün aşırı yükten dolayı çöktü. 25 ölü, 350 yaralı.
2. Bolton (İngiltere) Mart 1946: 85.000 seyirci tarafından yapılan baskı sonucu çitler yıkıldı. 33 ölü, 500 yaralı.

3. Floransa (İtalya) Aralık 1957: Tribün çöktü. 120 yaralı.
4. Napoli (İtalya) Ekim 1959: Seyirci izdihamı. 65 yaralı.
5. Santiago (Şili) Nisan 1961: Tribün çöktü. 5 ölü, 300 yaralı.
6. Lima (Peru) Mayıs 1964: Peru-Arjantin olimpiyat eleme müsabakasında, hakemin atılan bir golü iptal etmesi nedeniyle taraftar isyanı çıktı 320 ölü, 1000 yaralı.
7. Buenos-Aires (Arjantin) Haziran 1968: Yakılan sevinç ateşleri yangın zannedilmiş ve stadyum çıkış kapılarından birisinin kapalı olması nedeniyle büyük panik ile izdiham yaşanmıştır. 80 ölü, 150 yaralı.
8. 1969'da Honduras-El Salvador karşılaşmasında yaratılan hırs nedeniyle bu ülkeler arasında savaş çıkmış ve 2000 kişi hayatını kaybetmiştir.
9. 1969 Aralık ayında, Bikara (Kongo)'da taraftar izdihamı nedeniyle 27 kişi ezilerek hayatını kaybetmiş, 52 kişi yaralanmıştır.
10. 1970 Haziran ayında, Brezilya'da şampiyonluk kutlamalarında 73 kişi hayatını kaybetmiş, 2100 kişi yaralanmıştır.
11. 1971 Ocak ayında, Glasgow (İskoçya)'da son dakikada atılan gol sonrasında, stadı terk eden taraftarlar geri dönmeye çalışırken, aynı anda bazı taraftarların çıkış yapmakta olması nedeniyle yaşanan izdihamda 66 kişi ölmüş, 100 kişi yaralanmıştır.
12. 1974 Şubat ayında, Kahire (Mısır)'de 40.000 seyirci kapasiteli stada iki katı seyirci alınması nedeniyle yaşanan izdihamda 48 kişi hayatını kaybetmiş, 47 kişi yaralanmıştır.
13. 1977 Nisan ayında, Hamburg (Almanya)'da maç sonrası birbirine rakip taraftarlar arasında çıkan kavgada 1 kişi hayatını kaybetmiş, çok sayıda kişi yaralanmıştır.
14. Lagos (Nijerya)'da 1979 yılında maç sonrası çıkan kavgada 24 kişi hayatını kaybetmiş, 27 kişi yaralanmıştır.
15. Kalküta (Hindistan)'da 1980 yılında çıkan kavgalarda 16 kişi hayatını kaybetmiş, 100 kişi yaralanmıştır.
16. 1981 Şubat ayında, Atina (Yunanistan)'da çıkan kavgalarda 21 kişi hayatını kaybetmiş, 54 kişi yaralanmıştır.

17. 1981 Kasım ayında, Ibagua (Kolombiya)'da bazı tribünlerin çökmesi nedeniyle 17 kişi hayatını kaybetmiştir.
18. Ekim 1982 Ekim ayında Moskova (Rusya)'da 20.000 taraftarın stadyumdan çıkışı sırasında yalnızca iki kapının açık olmasından dolayı güvenlik güçleri ile taraftarlar arasında çıkan kavgada 60 kişi ezilme sonucu hayatını kaybetmiştir.
19. 1984 Mayıs ayında Brüksel (Belçika)'de Tottenham'ın ziyareti sırasında çıkan kavgada 20 taraftar ağır yaralanmıştır.
20. 11 Mayıs 1985, Brodfard (İngiltere)'de ahşap bir tribünün yanması sırasında yaşanan panikle seyircilerin çıkışa yönelmesi ve çıkış kapılarının kapalı olması nedeniyle yaşanan izdihamda 53 seyirci hayatını kaybetmiş, 200 seyirci yaralanmıştır.
21. 11 Mayıs 1985'de Birmingham (İngiltere)'de stadyumda duvar çökmesi nedeniyle 1 kişi hayatını kaybetmiş, 176 kişi yaralanmıştır.
22. 27 Mayıs 1985'de Meksiko (Meksika)'da çıkan kavga nedeniyle seyirciler arasında yaşanan izdihamda 10 kişi hayatını kaybetmiş, 50 kişi yaralanmıştır.
23. 29 Mayıs 1985'de Brüksel (Belçika)'deki Heysel stadyumunda İngiliz taraftarlarının İtalyan taraftarların bulunduğu tribüne yüklenmesi üzerine yaşanan panik ve izdiham sonucunda 39 kişi ölmüş, 600 kişi yaralanmıştır.
24. 1985, Pekin (Çin)'de bir futbol maçı ayaklanmaya dönüşmüş ve çok sayıda kişi hayatını kaybetmiştir. Rakamlar yetkililerce gizlenmiştir.
25. 1988 Mart ayında Katmandu (Nepal)'da stadyuma yıldırım düşmesiyle elektrikler kesilmiş ve yaşanan panikte çıkış kapılarına yönelen seyircilerin yarattığı izdihamda 72 kişi hayatını kaybetmiş, 27 kişi yaralanmıştır.
26. 1989 Nisan ayında Sheffield (İngiltere)'de taraftarların stadyuma zorla girmeye çalışması sırasında 94 kişi hayatını kaybetmiş, 100 kişi yaralanmıştır.
27. 1990 Temmuz ayında, Mogadiscio (Somali)'da maçın devre arasında sahaya giren taraftarları dağıtmak için askerlerin havaya ateş açması üzerine seyircilerin bir kısmı kapılara yönelerek izdiham yaratmış, dışarıya çıkan seyirciler de Başkanlık Muhafızlarınca başkana yönelik suikast teşebbüsünde bulunduğu sanılarak ateş edilmesi sonucunda 62 kişi hayatını kaybetmiş, 200 kişi yaralanmıştır.
28. 1991 Ocak ayında Johannesburg (Güney Afrika)'da taraftarların karıştığı kavgada 40 kişi hayatını kaybetmiş, 50 kişi yaralanmıştır.

29. 1992 Mayıs ayında, Bastia (Fransa)'da tribün yıkılması nedeniyle 16 kişi hayatını kaybetmiş, 200 kişi yaralanmıştır.

Yukarıda sıralanan şiddet olaylarının çatışma ve kavgadan ziyade düzensizlik nedeniyle panik, izdiham ve tribün çökmelerinden kaynaklandığı görülmektedir.

Çatışma ve kavgalardan kaynaklanan bazı önemli şiddet olayları aşağıda sıralanmıştır (www.radikal.com.tr, Erişim Tarihi: 07 Aralık 2015).

- 1.** 1991 Ocak ayında Yunanistan'da AEK ile Olympiakos arasında oynanan maçta taraftarların karıştığı kavgada 16 yaşında bir taraftar ölmüştür.
- 2.** 1995 Ocak ayında Cenova-Milan maçı öncesinde Cenova'lı bir taraftarın öldürülmesi nedeniyle İtalya'da spor müsabakaları bir hafta durduruldu.
- 3.** 1997 Mart ayında Hollanda'da Ajax-Feyenoard maçı öncesinde çıkan kavgada Ajax'lı bir taraftar ölmüştür.
- 4.** 1998 Mart ayında İngiltere'de Gilligham-Fulham maçı öncesinde taraftarların karıştığı kavgada bir taraftar ölmüştür.
- 5.** 1999 Ekim ayında Kızılyıldız-Portica arasındaki şiddetli rekabet, bir taraftarın ölmesine neden olmuştur.
- 6.** 2001 Nisan ayında Almanya'daki amatör lig takımı Dormstadt 98-Eintracht Frnakurt hazırlık maçında çıkan kavga 25 yaşındaki bir taraftarın ölümüyle sonuçlanmıştır.
- 7.** 2003 Mart ayında Polonya Wroclom'da oynanan ikinci lig karşılaşmasında çıkan kavgada 1 kişi ölmüş, bu nedenle de 120 kişi tutuklanmıştır.
- 8.** 2006 Kasım ayında Paris Saint Germain ile Hopsel Tel Aviv UEFA kupası müsabakasında PSG taraftarları, rakip taraftarlara saldırdı. Polisin olaya müdahalesi sırasında bir kişi vurularak ölmüş, bir kişi de yaralanmıştır.
- 9.** 2007 Şubat ayında İtalya'da Cetaria ile Palermo arasında oynanan maçta taraftarlar arasında çıkan olaylara müdahale etmek isteyen bir polis, izdihamda ölmüştür.
- 10.** 2007 Kasım ayında farklı maçlara giden Lazio ve Juventus taraftarlarının Toscano bölgesinde karşılaşması sonucunda kavga çıkmış, olaya müdahale etmek isteyen polisin ateşi sonucunda 26 yaşındaki Lazio taraftarı Gabriele Sandri ölmüştür.

2.1.4.2. Türkiye’de Meydana Gelen Bazı Futbolda Şiddet Olayları

Fanatik (www.fanatik.com.tr, Erişim tarihi: 17 Kasım 2015) gazetesinin haberine göre 2010 öncesinde futbol sahalarında yaşanan bazı şiddet olayları şöyledir:

1. Trabzonspor - Fenerbahçe (11.02.1998): Fenerbahçe teknik direktörü Otto Bariç, Trabzonspor'la oynanan Türkiye Kupası maçında tribünlerinden gelen veya geldiği iddia edilen eden bir taşın sırtına isabet etmesiyle yerde kalmıştı. Bariç rol yaptı mı, yapmadı mı? Uzun süre bu konu tartışılmış, bu soru sorulmuştu ama bir gerçek vardı ve bu gerçek, o akşam da spor tarihimizin kara gecelerinden biri olduğuydu.
2. Trabzonspor - Beşiktaş (20.01.2002): Beşiktaş, Trabzonspor'u 5-0 mağlup etmişti o akşam... Bordo mavili taraftarlar da mağlubiyetin acısını Avni Aker Stadı'nın koltuklarından fazlasıyla çıkarmıştı. Yeşil zemin, kırık-dökük koltuk parçalarıyla şenlenmişti(!)
3. Fenerbahçe - Galatasaray (06.11.2002): Tarihe geçen bir maç... Fenerbahçe, ezeli rakibi Galatasaray'ı 6-0 gibi görkemli bir skorla mağlup etmişti. Galatasaray'ın o dönemde kaleci antrenörlüğünü yapan Eser Özaltındere'nin, Fenerbahçe tribünlerinden atılan yabancı maddelerden yaralanması ve başının yarılması, tarihe geçen bu maça gölge düşüren en büyük olaydı.
4. Beşiktaş - Galatasaray (31.10.2003): 2003-2004 sezonunun ilk yarısında oynanan Beşiktaş - Galatasaray derbisi golsüz sonuçlanmış ama maça damgasını vuran olay, Galatasaray taraftarların İnönü Stadı'nın Eski Açık tribününün önünde bulunan demir korkulukları yıkıp sahaya girme teşebbüsünde bulunmasıydı.
5. Beşiktaş-Ç.Rizespor (21.05.2004): İnönü Stadı'ndaki Beşiktaş-Ç.Rizespor maçında, 16 yaşındaki Cihat Aktaş isimli bir taraftar bıçaklanarak öldürülmüştü. Listedeki olaylar içinde en vahim, en 'can alıcı' olanı bu aslında. Sporsever(sevmez) herkes, Cihat'ın ölümünün bir milat olmasını, bir daha böyle tribün olaylarının olmamasına ön ayak olabilecek kararlar/yasalar çıkmasını bekledi ama içinde bulunduğumuz şartlar ve olaylar gösteriyor ki durumda hiçbir düzelme yok!
6. Fenerbahçe - Everton (30.07.2005): Sezon öncesi hazırlık maçında Fenerbahçe, İngiliz ekibi Everton'u Atatürk Olimpiyat Stadı'nda ağırlamış ve maçı da 5-0

kazanmıştı. Tribünlerde yerini alan Yusuf Behar isimli bir taraftar da bacağından vurulmuş, kurşunun nereden geldiği ortaya çıkmamıştı.

7. Fenerbahçe - Galatasaray (03.12.2006): Yine bir 'dünya derbisi' ve yine olaylar... Maç esnasında takımına saha kenarından taktik vermeye uğraşan Galatasaray teknik direktörü Erik Gerets'in alını yarılmış, sarı kırmızılı takımın file bekçisi Mondragon'un başının dibinde bir ses bombası patlamıştı.
8. Galatasaray - Fenerbahçe (19.05.2007): Futbol tarihine 'sulu derbi' olarak geçmiş, Ali Sami Yen'in çimlerine yaklaşık 20 bin pet su şişesi atıldığı tespit edilmişti. Fenerbahçeli futbolcuların korner kullanmadığı, İstiklal Marşı seramonisinin bile yapılamadığı bir maç olarak da hatırlanabilir.
9. Trabzonspor - Sivasspor (12.08.2007): Süper Lig'de 2007-2008 sezonunun ilk haftası, ama Trabzonspor taraftarı daha ilk haftadan o kadar 'gerilmiş' ki takımları, maçın bitimine dakikalar kala önde olmasına karşın sahaya girip Sivassporlu futbolculara saldırma cesaretini gösterebilmişti.
10. Diyarbakırspor - Fenerbahçe (24.08.2009): Süper Lig'de 2009-2010 sezonunun başları... Fenerbahçe, Diyarbakırspor deplasmanından 2-1'lik galibiyetle dönmüştü ama Diyarbakırsporlu taraftarlar sahaya atmadıklarını bırakmamış, sahaya bir taraftar girmiş ve bu olaylar saha dışına da taşmıştı.
11. Fenerbahçe - Galatasaray (25.10.2009): Herkesin sonucunu ya da 'nasıl bir olay çıkacağını' merakla beklediği sözde "dünya derbisinde" maçın başlamasına kısa bir süre kala oyuncuların ısınma hareketleri yaptığı sırada ortam gerildi ve tribünden atılan bozuk parayla, yardımcı hakem Tarık Ongun başından yaralandı.

2.1.5. Farklı Ülkelerde Futbolda Şiddeti Önlemeye Yönelik Girişimler

2.1.5.1. İngiltere

Bu konuda acı tecrübeler yaşayan İngiltere'de holigan terörü 1980'li yıllarda oldukça artış göstermiştir. Bu yıllarda holiganlara verilen cezaların azarlamadan öteye gitmemesi sorunun büyümesine yol açmıştır. Dönemin Başbakanı Margaret Thatcher hükümeti holiganizme tepki olarak tel örgüleri kullanmış ve acil durumlarda ne yapılacağı konusunda fazla araştırma olmadığı için bu durum, 1987'de Hillsborough'da Britanya futbolunun en trajik anılarından birinin yaşanmasında rol oynamıştır (McGill, C, 2006).

İngiltere'deki kanunlara göre kulüpler statta yaşanan tüm olaylardan sorumludur. Bu nedenle kulüpler sorun yaşamamak için güvenlik konusunda özel güvenlik ve polis ile koordinasyonlu bir şekilde hareket etmektedir. Polis ise stadyum dışındaki güvenlik önlemlerinden sorumludur.

Stadyumlarda güvenliği sağlama amacıyla polis, sezon öncesinde fikstürün açıklanmasından sonra oynanacak maçlara ve kulüplere yönelik risk analizi yapmakta, bu analiz sonucunda maçlarda görev yapması gereken polis ve özel güvenlik sayısını kulüplere bildirmektedir. Sezon öncesinde yapılan risk analizi, her sürekli güncellenmekte ve personel sayısı, gerekli görülen durumlarda revize dilmektedir. Statlardaki özel güvenlikler 10 farklı modülden oluşan 12 ila 18 aylık eğitimlerden sonra görev yapmaktadır (TBMM, 2011).

2001'de İngiltere Parlamentosunda Kanun Tasarısı'nın yayımlanması ve bununla birlikte takip ve kararlılığın olması; futbol dünyasından, futbolcular, taraftarlar, yasaları uygulayan kurumlar ve hükümetten oluşan futbol kaynaklı düzensizliğe ilişkin çalışma referans grubunda verimliliği arttırmıştır (TBMM, 2005).

Tablo 1. İngiltere Liginde futbol sahalarında meydana gelen olaylardan dolayı gerçekleştirilen tutuklama sayılarına ilişkin bilgiler.

Sezonlar	Premier Lig	1. Lig	2. Lig	3. Lig	Tüm Ligler
1986/87	2008	1700	926	878	5502
1987/88	2216	2136	866	929	6147
1988/89	2389	1747	1225	824	6185
1989/90	1857	2203	1151	734	5945
1990/91	1747	1710	411	251	4119
1991/92	2114	1328	1020	544	5006
1992/93	1647	1347	1081	513	4588
1993/94	1630	1359	782	456	4227
1994/95	1723	1227	674	226	3850
1995/96	1697	949	506	289	3441
1996/97	1759	891	626	301	3577
1997/98	1438	1173	468	228	3307
1998/99	1534	851	641	315	3341
1999/2000	1623	816	601	351	3391

Kaynak: NCIS (National Criminal Intelligence Service) nakleden University of Leicester, Sir Norman Chester Centre For Football Research, "Football and Football Hooliganism Fact Sheet 1"

34/2000 Sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesinde futbol konusundaki yasa ve ilgili prosedürler kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Spor Müsabakaları Kanunu 1985: Temel olarak stadyuma yolcu taşıyan araçlarda alkol bulundurulmasını yasaklamıştır. Müsabaka boyunca spor alanlarında alkol satılmasını engellemek üzere hâkimlere satıcılara yönelik yaptırım uygulama yetkisini vermiştir (TBMM, 2005).

Kamu Düzeni Kanunu 1986: Şiddet olaylarından dolayı İngiltere ve Galler’de ceza alan kişilerin bu ülkelerdeki bazı müsabakalara girmelerini yasaklayan kurallar getirmiştir (TBMM, 2005).

Suç ve Düzensizlik Kanunu 1989: 1989 “Futbol Seyircileri Kanunu” ile getirilen kuralların ihlal edilmesi tutuklanmayı gerektiren bir suç olmuştur. Bu ihlalden dolayı yaşanan tutukluluk süresini 6 aya çıkarmıştır (TBMM, 2005).

Futbol (Suçları ve Düzensizlik) Kanunu 1999: Futbolu sınırlama kuralları “futbolu yasaklayıcı uluslararası kurallar” (IFBO) olarak ve bu konuda hüküm giyme kuralları da “futbolu yasaklayıcı ulusal kurallar” (DFBO) olarak yeniden adlandırılmış ve uygulama şartları daha kapsamlı hale getirilmiştir (TBMM, 2005).

Futbol (Düzensizlik) Kanunu 2000: 1989’da ıkarılan “Futbol Seyircileri Kanunu” revize edilerek, “futbolu yasaklayıcı uluslararası kurallar” ile “futbolu yasaklayıcı ulusal kurallar” birleştirilip, bunların yerine geçecek “yasaklayıcı kurallar” düzenlemesine geçilmiştir. Bu kurallar özellikle yurtdışındaki maçlara gitmeleri engellenen kişilerin pasaport teslimini sağlamıştır. Bununla birlikte iki yetki daha geçici olarak verilmiştir; yargıçlara, düzensizliğe neden olan kişiler hakkında toplanan delillere göre “yasaklayıcı kurallar” uygulama yetkisi (mahkmiyet dışında); polise de, bir kişinin yasaklayıcı kurallarla ilgili yapılan mahkemeye katılımını zorunlu kılan bir bildirim yapma yetkisi verilmiştir. Futbol Kanun Tasarısı’nın amacı bu yetkileri süresiz hale getirmektir (TBMM, 2005).

Futbol Seyircileri Kanunu: Müsabakanın İngiltere ve Galler dışında olması durumunda müsabakanın olduğu anda polis merkezinde bulunma şartı getirilen, hem yurtiçinde hem de yurtdıőında (İtalya, İskoçya, Fransa, İrlanda, Hollanda, İsveç,

Belçika ve Norveç dahil) futbolla ilgili işlenen suçlardan ceza alan holiganların yurt dışındaki müsabakalara gidişini önlemek için birtakım sınırlama kuralları getirilmiştir (TBMM, 2005).

Futbol Suçları Kanunu: Futbol maçlarında bazı davranışlar üç suç altında kategorize edilmiştir: müsabaka alanına yabancı madde atma; kötü ya da ırkçı tezahüratlar yapma ve müsabaka alanına girme (TBMM, 2005).

Ceza Hukuku ve Kamu Düzeni Kanunu 1994: Futbol müsabaka biletlerinde karaborsa yapmak ceza gerektiren bir suç olmuştur (TBMM, 2005).

2.1.5.2. İspanya

Sporda şiddeti engelleme konusunda İspanya’da şu üç tedbir alınmıştır:

- 1) Kolluk Güçleri Tarafından Alınan Tedbirler: Tüm birimlerin müsabaka alanında koordinasyonlu bir şekilde çalışmasıyla güvenli ortam oluşturulmaktadır.
- 2) Şiddetle Mücadele Komisyonu Tarafından Verilen Ceza: Kamera görüntülerinin toplandığı koordinasyon merkezinde olaylara hızlı bir şekilde müdahale edilmekte, gerekirse hakemin de görüşüyle maçın iptali veya ertelenmesi yönünde karar verilmektedir.
- 3) Sporun temiz bir şekilde yapılmasını sağlayan fair-play tüm taraftarlara anlatılmaktadır (TBMM, 2011).

2004-2008 yıllarında iki temel yasa yürürlüğe girmiştir. Birincisi sporda şiddeti, yabancı düşmanlığı, ırkçılığı ve hoşgörüsüzlüğü, ikincisi ise dopingi önlemeye yönelik yasadır. Temel hedef “şiddete ve dopinge sıfır tolerans” olarak belirlenmiştir (TBMM, 2011).

Sağlık ve şiddet, toplum sağlığı ve güvenliği ile yakından ilişkili olduğu için devlet bu konularla yakından ilgilenmektedir. Sporda şiddet ile ilgili atılan hukuki adımların dayanağını, İngiltere’deki şiddet olaylarını engellemeye yönelik 1985 yılında yürürlüğe giren AB (Avrupa Birliği) tavsiye kararları oluşturmaktadır (TBMM, 2011).

İspanya spor karşılaşmalarında şiddeti ve kötü davranışları engellemek için Ocak 1987’de Avrupa Sözleşmesi’ni imzalamıştır.

Buna göre;

- Şiddete meyilli grupların müsabakalardaki davranışlarının incelenmesi,
- Spor müsabakalarında şiddete ilişkin tüm paydaşların (yöneticiler, antrenörler, sporcular, hakemler ve medya) hareketleri ile taraftar davranışlarının izlenmesi.
- Güvenlikle ilgili tüm servislerin uygulamalarının takip edilmesi kararları alınmıştır (McGill C, 2006).

2007 yılında sporda şiddete karşı çıkarılan yasa ile loto-toto gelirlerinin belli oranının güvenlik harcamalarına ayrılması zorunlu hale getirilmiş; sporun içindeki kurum ve kuruluşlara birtakım sorumluluklar verilmiştir. Bununla ilgili “Sporda Şiddet, Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Devlet Komisyonu” kurulmuştur. Komisyon; ırkçılık, hoşgörüsüzlük, sporda şiddet ve yabancı düşmanlığına karşı alınan önlemlerin uygulanmasından ve bununla ilgili bir birim kurulmasından sorumludur (TBMM, 2011).

2.1.5.3. Hollanda

Hollanda’da futbol holiganlığına yönelik bir bilgi merkezi kurulmuştur. Merkez, uluslararası eğitimleri şekillendiren aktif bir polis birimidir. Merkez aynı zamanda Avrupa Konseyi’nin de bilgi merkezi statüsünde bulunmakta ve görevleri:

- Bilgiler toplamak ve bu bilgileri işleyerek ilgili yerlere ulaştırmak,
- Futbolda şiddetle mücadele eden toplulukları desteklemek,
- “Milli Bilgi Bankası”ndaki futbol konusundaki bilgilerin doğruluğunu kontrol etmek,
- Çıkan olaylara ilişkin sonuçların (savcılıklardan) bilgi bankasına gelip gelmediğini kontrol etmek,
- Olaylar öncesinde bilgi almak için 24 saat açık olan bir hat bulundurmak,
- İçişleri Bakanlığı’nı sürekli güncel bilgilerle desteklemek ve Hükümet’e çeşitli tavsiyelerde bulunmak (TBMM, 2005).

Hollanda’daki müsabakalarda çok fazla polis görevlendirilmez. Ama polis için önceden haber almak önemlidir. Holiganlara yönelik polis “evlat edinme kampanyası” başlatmıştır. Bu kampanyanın amacı, şiddete meyilli kişilerle yakın ilişki kurarak onları etkilemek ve kontrol etmektir. Bu uygulama ile başarılı istihbaratlar alınmaktadır (TBMM, 2005).

2.1.5.4. Belçika

Belçika taraftar kartı uygulamasını başlatarak sorunu yok etmeye yönelik en önemli girişimlerden birini gerçekleştirmiştir. Kart alırken mahkûmiyetleri kontrol edilen taraftarların geçmişi bu şekilde kontrol edilmektedir. Holiganların taraftar kartı almaları engellenmiş ve böylece sahalara girmelerinin önüne geçilmiştir. Tüm taraftarların kendi akıllı kartlarının ve pin kodlarının mevcut olmasının yanı sıra bu kartları başkalarına verme halinde de hukuki olarak sorumlu duruma düşmektedirler. Her bir akıllı kart sahibine maç basına bir bilet alma hakkı verilmektedir ve taraftarın sorun çıkarması halinde kartlar hükümsüz bırakılmaktadır (McGill, 2002; İçinde, Cemgil, 2006). Ayrıca 21.12.1998 tarihinde çıkarılan futbol yasasının gereği olarak holiganizm ile mücadele kurallarının aksine davranışlarda bulunanlar, stadyuma giriş yasağı ve 5.000 ile 10.000 Euro arasında para cezasına çarptırılmaktadır.

2.1.5.5. Fransa

Fransa'da holiganizm 1980'lerin basında yükselişe geçmiş, 1985 sonrasında Paris, Bordeaux ve Marsilya'da kavga ve Vandalizm giderek devamlı bir hal almıştır. Fransa'daki birçok holiganizm olayı ırkçılık ve faşizm ile ilişkilendirilmiştir. En kötü üne sahip olan taraftarlar arasında Paris St.Germain, Olimpik Marsilya, Bordeaux, Metz ve St.Etienne taraftarları yer almaktadır (McGill, 2002; İçinde, Cemgil, 2006).

Fransa'da güvenlik konusunda harcanan paralar da oldukça yüksektir. Bu kategorideki miktarları statların kapasiteleri belirlemektedir. Marsilya'nın maç basına güvenlik için harcadığı miktar 60 bin Euro iken bu oran PSG ve Nantes için 40 bin Euro'dur. Stat seyirci kapasitesi 20 bin olan Le Mans ve Valenciennes'in harcadığı para ise 20 bin Euro'dur (Çetin, 2006).

2.1.5.6. İtalya

24.02.1995 tarihli yasaya göre, maçlarda saldırganlık olaylarına karışan ya da saldırganlığı teşvik eden davranışlarda bulunanlara stadyuma giriş yasağı konabiliyor, yasağı çiğneyenler 3 ile 18 ay arasında hapis cezasına çarptırılabilir (Acet, 2005).

Bununla birlikte İtalya'da hükümet bazı ek önlemler almıştır. Bu önlemler şu başlıklar altında toplanmaktadır:

- Stadyumlar için getirilen standartlara uymayan stadyumlarda maçlar seyircisiz oynanacaktır.
- Şiddet olaylarına karışanların gözaltı süresi 36 saatten 48 saate çıkarılmıştır.
- Spor müsabakalarına katılma yasağı reşit olmayanları da kapsamıştır.
- Seyirden men cezası alan kişilere toplum yararına çalışma zorunluluğu getirilmiştir.
- Taraftarların deplasman maçlarına organize veya toplu biçimde gitmeleri ile kulüplerin konuk takıma toplu bilet satışı sınırlandırılmıştır.
- Taraftar dernekleri ile kulüpler arasında herhangi bir ticari veya halkla ilişkiler kapsamında değerlendirilebilecek herhangi bir ilişki bulunmayacaktır.
- Ev sahibi takımın taraftarını ateşleyici radyo yayını yapılmayacaktır.
- Belediyelerin bünyesinde bulunan stadyumlar ya özelleştirilecek ya da uzun süreli kira sözleşmeleri yapılacaktır.

2.1.6. Türkiye’de Sporda Şiddeti Önlemeye Yönelik Girişimler

Fanatizm kavramını Dikici (2014) “Tribünlerdeki şiddetin toplumsal bir hareketin fitilini ateşleyecek boyutlara ulaşması, ülkeler arasındaki siyasi hesaplaşmaların yeşil sahalara yansması veya birlik ve beraberliğe dair çözümlerin tribünlerde ilk sinyallerini vermesi gibi olgular futbolu sosyal bilimlerden incelenmeye değer kılmıştır. Sosyal bilimlerin futbola eleştirel yaklaşımlarının merkezindeki şiddet ve saldırganlık, oyunun toplum üzerinde yarattığı gerginlik, suni çatışma ile birlikte sporun erdemlerini aşındıran “fanatizm” olgusu ile ilişkilendirilmektedir. Futbolun bu kavramlarla kesişim kümesi olan fanatizm, futbol seyirciliğinin ya da futbol taraftarlığının, oyunu sportif bir müsabaka olarak algılamasındaki başkalaşımıdır. Fanatizm, kendi takımının zaferinden çok, rakibinin yenilgisinden zevk alan anlayış, kazanmak için her yolu meşru gören zihniyettir.” şeklinde tanımlamıştır.

Türkiye’de spor ve özellikle futbol 90’lı yıllardan itibaren bir değişim içerisine girmiş ve özellikle medyanın da etkisiyle kalabalıkların ilgisini daha fazla çekmeye başlamıştır. Bu artan ilgiyle spor seyirciliğinin yerini fanatizme bırakmaya

başlaması, daha sonraları büyük mücadele verilecek olan sporda şiddet olaylarının habercisi olmuştur. 2000’li yıllara gelindiğinde dünya futboluna paralel olarak ülkemizde de futbol sahalarında görülen şiddet olayları giderek artmıştı. Yukarıda belirtilen, futbolda bazı önemli şiddet olaylarında birçok taraftar hayatını kaybetmiş ya da ciddi şekilde yaralanmıştı. Toplumları yakınlaştırma ve kaynaştırma gibi barışçıl bir misyonu olan sporun, insanların hayatını kaybetmesine neden olan bir arenaya dönüşmesi sonucunda devlet bir takım önlemler almıştır.

2.1.6.1. Avrupa Konseyi’nin Spora İlişkin Tavsiye Kararları

Sporda şiddet ile ilgili ilk ciddi adım kurucuları arasında Türkiye’nin de bulunduğu Avrupa Konseyi’nin tavsiye kararları ile atılmıştır. TBMM Araştırma Komisyonu (2011) raporuna göre, Avrupa Konseyinin spordaki şiddet olaylarıyla mücadele konusundaki çalışmaları, 1985’te yaşanan Belçika’nın Heysel Stadı’ndaki facia ile hızlanmış; “Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Şiddet Gösterileri ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Konvansiyonu” nun 19 Ağustos 1985 tarihinde imzalanmaya başlaması ile yürürlüğe girmiştir. Türkiye bu kararları 25 Eylül 1986 tarihinde imzalamış ve 1991 yılında iç hukuka dâhil ederek sporda şiddet konusunda ciddi adımlar atmaya başlamıştır.

Konvansiyon tarafından alınan kararlar yedi başlıkta toplanmıştır (TBMM, 2011):

1. Spor Güvenliği ile İlgili Koordinasyonun Sağlanması: Bu bölümde hem ulusal hem de yerel düzeyde koordine olunması tavsiye edilmektedir. “Spor Güvenliği Koordinasyon Kurulu” kurularak, ulusal düzeyde koordinasyonu sağlaması ve ülke de konu hakkındaki politikaların sağlanması; yerel seviyede ise gerekli önlem ve tedbirlerin alınması tavsiye edilmektedir.

Yerel yönetimlerle birlikte içişleri bakanlığı, polis teşkilatı ve federasyonların uyması gereken yükümlülük ve sorumluluklarının anlaşılır bir dille yazılı bir şekilde ortaya konması gerektiği vurgulanmaktadır.

2. Konvansiyonu Temel Alan Ulusal Mevzuatın Oluşturulması: Mevzuatta, yasaklı olan fiillerin ve bunların yapılması sonucunda verilecek cezai yaptırımların açık ve

net bir biçimde belirtilmesi gerekmektedir. Kamuoyuyla paylaşılması gereken cezai yaptırımların tam ve net olarak açıklanması sağlanmalıdır.

3. Polisiye Güvenlik Önlemleri: Polis teşkilatında sporda şiddet olayları hakkında uzman bir birim oluşturmak, polislerin kitle hareketi hakkında eğitilmesi, uygun önlemlerin alınması anlamında kritik bir öneme sahiptir. Kendi içerisinde polislerin oluşturacağı bir koordinasyon birimi, hem saha içerisinde hem de stat çevresinde görevli olan sorumlularla, taraftar temsilcilerin yanı sıra seyircilerle de koordinasyon içinde olmalıdır. Polislerle birlikte adli birimlerinde, kişilerin verilerinin gizliliğini koruyacak biçimde bilgi bankaları kurması sağlanmalıdır.

4. Statların Yapısal ve Teknik Özellikleri ile İlgili Önlemler: Müsabakaların oynanacağı alanlarda oluşabilecek teknik ve yapısal sorunların giderilmesine teşvik edilmektedir. Statların modern statlara uygun bir şekilde yapılması veya düzenlenmesi, hizmet kalitesinin artırılması ve giriş-çıkış bölümlerinin kontrolünün sağlanması gerekmektedir.

5. Seyirci Yönetimine İlişkin Önlemler: Müsabakaların düzenlenmesinden sorumlu olanlar ile spor kulüplerinin uyması gereken sorumluluklar ve kulübün yetkilerinin belirlenmesi, özellikle risk teşkil eden maçlarda rakip taraftar grubuna tribünde farklı ve güvenli alan verilmesi, Konvansiyonun titizlikle üzerinde durduğu maddelerdendir. Özellikle karaborsanın önüne geçmesi hususunda gerekli tedbirlerin alınması için, bilet satış ve kontrolüne, biletlerin teknik özellikleri gibi hususlarda Daimî Komite'nin almış olduğu tavsiye kararları bulunmaktadır. Steward adı verilen görevli birim sayesinde statlar içerisinde seyircinin doğru yönlendirilmesi sağlanacak ve yardım çağrısının gelmesi durumunda hızlı bir şekilde müdahale edecek olan bu birimin, polisten dışında olmakla beraber, onu destekleyen bir yapıda olması gerekmektedir (TBMM, 2011).

6. Sosyal ve Eğitsel Önlemler: Ülkelerin, sporla ilgili politikalarını net bir şekilde belirtmesi tavsiye edilmektedir. Taraftarlarla olan ilişkiler konusunda tavırların açık ve net bir şekilde belirlenmesi ve bu anlamda taraftarların, spor kulüplerinin ve sporla ilişkili kuruluşların hakları ve sorumluluklarının belirlenmesinin sağlanması; futbolun içindeki tüm paydaşların içinde olduğu katılımcı bir politikanın uygulanması önerilmektedir. Her kulübün taraftarlardan sorumlu bir yönetici

belirlemesi, taraftar grupları ile iletişim kurulması, onları eğitici organizasyonlar düzenlenmesi önerilmektedir.

7. Uluslararası İşbirliği: Konvansiyonda yer alan ülkelerdeki uygulamaları izlenmek ve tavsiye kararları hazırlayarak onaylamak, uluslararası önemli şampiyonalar sırasında iş birliği sağlamaya katkıda bulunmak Daimî Komite'nin görevleri arasında yer almaktadır.

2.1.7.2. 5149 Sayılı Sporda Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun

Özellikle 2000'li yıllarda futbolda artan şiddet olayları karşısında devlet yasal düzenlemelerle sorunu çözmeye yoluna gitmiştir. 28.04.2004 tarihinde TBMM tarafından kabul edilen 5149 sayılı "Spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair kanun" bu konuda atılan en ciddi adım olmuştur.

Kanunun amacı madde 1'de belirtilmiştir:

MADDE 1: "Bu Kanunun amacı; spor müsabakalarının yapıldığı alanlar ile bunların eklenti ve çevresinde müsabaka öncesinde, müsabaka esnasında veya sonrasında şiddetli rekabet ve bunun doğurduğu fanatizm sonucu patlayıcı, parlayıcı, yanıcı, yakıcı, kesici veya delici maddelerin kullanılmasının, şiddet ve düzensizliğin, kişilik haklarına, ailevi veya manevi değerlere yönelik hakaret, sövme ve aşağılayıcı slogan ve davranışların yer aldığı sporun ruhuna, ilke ve kurallarına uymayan kötü tezahüratın önlenmesi suretiyle huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığı ve kamu düzeninin sağlanmasına yönelik olarak alınacak önlemler ve uygulanacak yaptırımlarla ilgili usul ve esasları düzenlemektir."

2.2. 6222 Sayılı Sporda Şiddeti ve Düzensizliği Önleme Kanunu

2004'ten beri yürürlükte olmasına rağmen 5149 Sayılı Yasa uygulamalardaki eksiklikler nedeniyle spor sahalarında şiddetin önlenememiş olması konunun tekrar gündeme gelmesine neden olmuş ve yeni düzenlemelerin yapılma gereğini doğurmuştur (Sağır, 2012).

Son olarak yürürlüğe giren 6222 Sayılı Kanun 31.03.2011 tarihinde TBMM tarafından kabul edilmiş, 14.04.2011 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Kanuna ait uygulama yönetmeliği ise 28.11.2012 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilmiş, 22.12.2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. 4 bölüm, 27 maddeden oluşan kanunun ana başlıkları şu şekildedir:

Birinci bölüm

- *Amaç*
- *Kapsam*
- *Tanımlar*

İkinci bölüm

- *Genel hükümler*

Üçüncü bölüm

- *Yasak fiiller ve ceza hükümleri*

Dördüncü bölüm

- *Çeşitli hükümler*

2.2.1. Kanunun Amacı

Kanunun amacı 1. maddede belirtilmiştir.

MADDE 1: “Bu Kanunun amacı; müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar halinde buldukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesidir.”

2.2.2. Kanunun Kapsamı

Kanunun 2. maddesinde bu kanunun uygulama çevresi, kimlere yükümlülükler yüklendiği ve nereleri kapsadığı belirtilmiştir.

MADDE 2: “Bu Kanun; müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında, spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar halinde buldukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında, takımların kamp yaptığı yerlerde uygulanacak güvenlik önlemlerini, şike, teşvik primi ve diğer yasak fiil ve davranışları, bunlara uygulanacak yaptırımları, spor kulüplerinin, spor kulübü yöneticilerinin, sporcularının ve diğer görevlilerinin, genel kolluk veya özel güvenlik görevlilerinin, hakemlerin, taraftarların, taraftar derneklerinin, taraftar temsilcilerinin, spor federasyonlarının,

yazılı veya görsel ya da işitsel kitle iletişim kuruluşları ile mensuplarının ve diğer ilgili kişi ve kurumların spor müsabakalarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesine ilişkin hususlardaki görev ve sorumluluklarını kapsar.”

2.2.3. Kanunun Uygulama Yönetmeliği

28.11.2012 Tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen, 22.12.2012 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren uygulama yönetmeliği 3 bölüm, 26 maddeden oluşmaktadır. Uygulama yönetmeliğinin ana başlıkları şu şekildedir:

Birinci bölüm

- *Genel hükümler*

İkinci bölüm

- *Kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklar*

Üçüncü bölüm

- *Çeşitli ve son hükümler*

2.2.4. Kanunun Federasyonlara, Kulüplere ve Taraftar Derneklerine Getirdiği Yükümlülükler

6222 sayılı kanunun uygulama yönetmeliğinin 11., 12. ve 14. maddelerinde federasyonların, kulüplerin ve taraftar derneklerinin görevleri açıklanmıştır. Uygulama yönetmeliğinin 11. Maddesine göre federasyonların görevlerinden bazıları şunlardır:

- Milli müsabakalarda seyircilerin kontrolünü yaptırmak,
- Elektronik biletin uygulandığı müsabakalarda bilet organizasyonunu gerçekleştirmek için merkezi kontrol sistemi kurarak kulüplerin hizmetine sunmak,
- Kanun hükümlerine göre ceza alan kişilerin cezalı oldukları süre boyunca kanun yaptırımları kapsamında cezalarının takibatını yapmak.
- Müsabakaya biletsiz girişleri engellemeye yönelik tedbirler aldirmek ve denetlemek,
- Bağlı bulunduğu uluslararası federasyonun talimatlarının uygulanması ve ilave önlemlerin alınması konusunda, il veya ilçe spor güvenlik kurulu ile

koordine bir şekilde hareket etmek,

- Spor alanlarında alkollü içeceklerle ilgili talimatları belirleyerek spor güvenlik kuruluna iletmek,
- Taraftar dernekleri için, kulüplerle birlikte, eğitici programlar düzenlemektir.

Uygulama yönetmeliğinin 12. Maddesine göre spor kulüplerinin görevlerinden bazıları şunlardır:

- Müsabakaların girişlerinde bilet kontrolü yapmak, yasak maddelerin müsabaka alanına sokulmasını engellemek,
- Özel güvenlik görevlileri ve kulüp görevlileri arasında koordinasyonu sağlayarak güvenlik tedbirlerini uygulamak,
- Seyirden men cezası alan kişilerin müsabaka yerine girişini engellemek,
- İl veya ilçe güvenlik kurullarınca alınan kararları uygulamak,
- Çocuklar ve engellilere yönelik müsabakaları izleyebilecekleri uygun yer tahsis etmek,
- Seyircilerin oturacakları yerleri numaralandırmak ve seyircileri kendi koltuklarına yönlendirmek,
- Futbol federasyonunun merkezi sistemi üzerinden elektronik biletleri oluşturmak, bilet almak isteyenlere üzerinde adı soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve fotoğrafı olan elektronik kart oluşturmak ve bilet satışlarını kişiye özel bu kart üzerinden yapmak,
- Elektronik bilet ile ilgili kurulacak olan sistemlerin giderlerini karşılamak,
- Seyirden men cezası olan kişilere bilet satışı yapmamak,
- Spor alanında kanuna aykırı davrananlarının tespiti için gerekli teknik donanımları kurmak,
- Kapalı devre kamera sisteminin takip edildiği kontrol odaları oluşturmak ve bu konuda görevli teknik personeli hazır bulundurmak,
- Özel güvenlik personeli bulundurmak ve iç güvenliği sağlamak,
- Taraftardan sorumlu olan kulüp temsilcisini belirlemek ve spor güvenlik kuruluna bildirmek.

Uygulama yönetmeliğinin 14. Maddesine göre taraftar derneklerinin görevleri

şunlardır:

- Kanunun amaçlarına yönelik faaliyetlerde bulunmak.
- Taraftarların spor ahlakı ve ilkelerine uygun bir şekilde spor müsabakalarını izlemelerini sağlamak için eğitici aktiviteler düzenlemek.
- Üyelerinin Kanuna aykırı hareket etmelerini engellemeye yönelik önlemler almak ve buna yönelik çalışmalar yapmak.
- Seyirden men cezası alan kişilerin cezaları süresince yönetimlerinde bulunmasını engellemek.
- Kulüplerin taraftar projelerini desteklemek ve kulüplerinin taraftar yönetim politikalarını taraftarlara iletmek.
- Kulüpleri ile uyumlu bir şekilde çalışmak, taraftar yönetimini geliştirmek ve bunun için spor kulübünün projelerine destek vermek.
- Müsabaka sırasında taraftarların yönetilmesine ve bilgilendirilmesine yardım etmek, gerektiğinde deplasman ve yurtdışı müsabakalarına giden taraftarlara refakat etmek için üyeleri arasından temsilciler belirlemek.
- Üye kimlik bilgilerini kulübe bildirmek.

2.3. Futbolda Elektronik Bilet Uygulaması

Resmi Gazetede 14 Nisan 2011 Tarihinde yayımlanarak yürürlüğe giren 6222 Sayılı Kanunun 5/4. maddesinde spor alanlarının güvenlik ve düzenine ilişkin tedbirler başlığı altında belirtilen elektronik bilet şu şekilde açıklanmıştır:

“Spor müsabakalarının yapıldığı alanlara girişi sağlayacak biletler, elektronik sistem üzerinden oluşturulur. Bilet satın almak isteyen kişilerle ilgili olarak, üzerinde adı, soyadı, Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası ve fotoğrafı olan bir elektronik kart oluşturulur. Kişinin yabancı olması halinde kart üzerinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası yerine uyruğu olduğu devletin adı ile Türkiye’ye giriş yaptığı pasaportun seri numarası kaydedilir. Bilet satışları kişilere özgü elektronik kart üzerinden yapılabilir. Spor müsabakalarına, kişi ancak adına düzenlenen elektronik kart ile izleyici olarak girebilir. Spor müsabakasına izleyici olarak girecek kişilerin kontrolünü ev sahibi kulüp yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük ev sahibi olmayan müsabakalarda, müsabakaya katılan her iki kulüp; milli müsabakalarda ise, ilgili federasyon tarafından yerine getirilir.”

22.12.2012 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 6222 Sayılı Kanun'un Uygulama Yönetmeliğinde TFF'nin elektronik bilet ile ilgili sorumlulukları şu şekilde ifade edilmiştir:

- Bilet organizasyonunu gerçekleştirmek ve seyircilerin müsabaka alanlarına giriş ve çıkışına dair kontrol ve denetimi gerçekleştirmeye yönelik bünyesinde merkezi kontrol sistemi oluşturarak kulüplerin kullanımına sunmak.
- Elektronik kart kapsamında toplanan kişisel bilgileri merkezi veri tabanında saklamak, bu verileri Maliye Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığının erişimine açık tutmak ve veri tabanları arasındaki erişimi sağlamak.
- Bilet satışlarını merkezi sistem üzerinden gerçekleştirmek, kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlamasını yapmak, seyirden men cezası alan kişilere bilet satılmasını engelleyici tedbirler almak.

Türkiye Futbol Federasyonu elektronik bilet uygulamasını resmi sitesinde şu şekilde duyurmuştur (www.tff.org.tr, Erişim tarihi: 10.05.2015):

“Futbol maçlarına girişte elektronik bilet uygulaması 14 Nisan 2014 tarihinden itibaren başlıyor. Kâğıt bilet dönemi tarih olurken, yurt genelinde statlara girişler sadece elektronik kart ile mümkün olacak. Sporda Şiddet ve Düzensizliği Önleme Kanunu diye bilinen 6222 sayılı yasanın getirdiği E-Bilet projesi kapsamında artık maçlara girişler sadece elektronik kartlarla mümkün olacak. Akıllı kart teknolojisiyle donatılan elektronik sportif kimlik kartları; stadyumların yanı sıra ulaşım, alışveriş olmak üzere günlük hayatın birçok alanında da kullanılabilir.”

Federasyon sitesinde yapılan açıklamada ayrıca yeni uygulama ile stadyumlarda uzun kuyrukların ortadan kalkacağı, kâğıt biletlerin muhafazasındaki zorluğun ve kaybolma riskinin yaşanmayacağı, bilet satın almanın çok daha kolay ve güvenli olacağı, kanuna aykırı davranışların stadyumlara giremeyeceği, futbolun daha centilmen ve saygın bir spor dalı olacağı vurgulanmıştır.

6222 sayılı yasanın ilgili hükümleri nedeniyle, elektronik bilet uygulaması hayatımıza girmiştir. Bu yasayla birlikte futbol dalında üst iki profesyonel lig müsabakalarına girişlerde elektronik kart kullanılması zorunlu hale gelmiştir. Bu kartın üzerinde kişinin TCKN (Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası), adı-soyadı

ve fotoğraf bilgisinin bulunması da yine kanuni bir zorunluluktur (Hacıoğlu, 2015).

2.3.1. Futbolda Elektronik Bilet ve Benzeri Sistemlerin Uygulandığı Ülkeler

Avrupa'da sporda Şiddet sorunu üzerine alınan tedbirler kapsamında bazı ÷lkelerde kısmi elektronik bilet sisteminin uygulandığı, bazı ÷lkelerde de sadece direkt olarak Şiddete karışan taraftarların elektronik biletleme sistemleriyle kontrol altına alınmaya çalıŐıldıđı gör÷lmektedir.

Literatür incelendiğinde taraftar kart ve elektronik bilet sisteminde İtalya, Hollanda, İngiltere, Danimarka, İsviçre, İsveç, Yunanistan ve Macaristan'da elektronik biletleme yönteminin kısmen uygulandığı gör÷lmektedir.

Türkiye de uygulanan elektronik bilet uygulamasında taraftarın ve yönetim tepkileri birbiriyle kıyaslandığında örnek olarak alınabilecek ÷lke İngiltere den sonra futbolda Şiddet olaylarının en sık gör÷ldüğü İtalya akla gelmektedir. Tesser del Tifoso (Taraftar Kartı) İtalya da İçişleri Bakanlığı tarafından 2009/2010 sezonu itibarıyla devreye girmiştir. Bu uygulamanın da asıl amacı 2000'li yıllarda ortaya çıkan Şiddet olaylarının önüne geçilmesi içindir. Özellikle uygulamanın Türkiye ile benzerliği kart uygulamasının bir banka tarafından temin ediliyor olmasıdır (Güney, 2015).

Alper Öcal'a (2014) göre İtalya'da uygulama geçiren kart sistemi olayların azalmasında ve polisler tarafından yapılan tutuklamalarının oranlarındaki düşüŐte kısmen de olsa etkili olmuştur. Öcal tarafından sunulan veriler incelendiğinde uygulamanın başladığı 2008-09 sezonunda Serie A'da yaralanmaların olduğu olay sayısında %28 azalma meydana gelmiştir. Statlardaki olaylarda yaralanan polislerin sayısı %41 azalmıŐ ve bu oran 104'ten 61'e, taraftarların yaralanma sayısı ise %66 düşerek 62'den 21'e gerilemiŐtir. Yapılan gözaltı sayısında da bir önceki sezona göre %54 azalma gör÷lmüŐtür.

İtalya da oluşan ciddi tepkilerin yanında uygulamanın geçerliliğini yok saymak adına Roma kulübü taraftarlarının elektronik bilet uygulamasına dahil etmeden 201/2011 sezonunda kombine ve deplasman bileti satıŐını yapacağını duyurmuŐ, fakat İtalya'daki spor organizasyonlarında ulusal danıŐma kurulu olarak çalışan Osservatorio Nazionale sulle Manifestazioni Sportive (Ulusal Spor Etkinlikleri

Gözlemevi) bunun mümkün olmayacağını açıklayarak Roma kulübünü ikaz etmişti. Bu uygulamayı Roma kulübü hayata geçiremedi de uygulamaya karşı tepkinin boyutu ortaya çıkarılmış oldu (Wurbs, 2011).

İsviçre'de 2008 yılından itibaren uygulanan hoogan adı verilen elektronik biletleme sistemiyle Federal Veri Koruma Komisyonu denetiminde, şiddete eğilimi olan taraftarların kişisel bilgilerine ulaşılmaktadır.

İsveç'te 2011 yılında holiganizmle mücadele kapsamında Veri Teftiş Kurulu (Datainspektionen) elektronik ortamdaki bir kara liste ile fanatik taraftarların kaydının tutulmasına bazı şartlarla izin verilmiştir.

Danimarka'da 2011 yılında şiddet bakımından yüksek riskli futbol karşılaşmalarının bilet satışlarında ve stada girişlerinde parmak izi kullanımına yönelik bir sistem denemiş ancak taraftarlarca yoğun bir şekilde eleştirilerek bu sistemin uygulandığı müsabakalar protesto edilmiştir (www.aktuel.com.tr, Erişim tarihi 15.06.2017).

2.4. Passolig

Passolig, 6222 sayılı kanunun 5/4. maddesinde öngörülmüş olan elektronik bilet uygulamasının markalaşmış halidir. Kanun gereği federasyonun tüm takımlar için merkezi biletleme sistemine yönelik gerçekleştirdiği ihaleyi kazanan aktifbank elektronik bilet uygulamasını passolig olarak hayata geçirmiştir.

Aktifbank bünyesinde hayata geçen Passolig kart uygulaması hukuki anlamda 22.12.2012 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanan 6222 Sayılı Kanun'un Uygulama Yönetmeliği'nin 21/3-ç maddesine dayandırılmaktadır. İlgili maddede:

“Elektronik kart bilgilerinin kulüpler adına reklam ve pazarlamasında ilgili federasyonlar yetkilidir. Merkezi pazarlama ve bilet satışından elde edilecek gelirler kulüplere aittir. Federasyon ya da yetki verdiği üçüncü kişiler nezdinde oluşacak bu gelirler kamu kurum ve kuruluşlarına ilişkin alacaklar hariç olmak üzere hacedilemez, devir ve temlik edilemez. Federasyonlar bu fıkra kapsamında belirtilen yetkilerini kısmen veya tamamen üçüncü kişilere devredebilir.” ifadeleri yer almaktadır.

2.4.1. Passolig'in Hazırlık Süreci

Türk futbolunda devrim niteliğinde olan elektronik bilet uygulamasının hayata geçirilmesi sürecinde sponsor firma tarafından çok kapsamlı bir altyapı çalışması yapılmıştır. Bu anlamda 25 şehir ve 32 stadyumda geçiş kontrol sistemleri, kapalı devre televizyonlar (CCTV), gözetleme ile kamera sistemleri ve stadyum network altyapı sistemlerinin yenilenmesi gibi önemli maddi kaynak gerektiren unsurlar ortaya çıkmıştır.

Yaklaşık 100 milyon dolarlık bir altyapı yatırımının gerekli olduğu uygulamada öncelikli olarak birbiriyle ilişkili kart/biletleme sisteminin altyapısı oluşturulmuştur. Stadyumdaki tüm teknik faaliyetler merkezileştirilmiş ve bu merkezden yönetilebilir hale getirilmiştir. Bir sistem entegratörü aracılığıyla, kulüplere önemli maddi kaynaklar sağlayacak uygulamalar başlatılmıştır. Biletleme, gişe ve saha operasyonlarıyla ilgili tüm faaliyetler entegratör tarafından yürütülür hale gelmiştir. Bununla birlikte tüm stadyumlarda çok ciddi bir fiziksel altyapı dönüşümü gerçekleştirilmiştir. Bütün network altyapıları yenilenmiş ve merkezi sistemle uyumlu hale getirilmiştir. CCTV sistemleri yenilenerek yüksek çözünürlüklü yaklaşık 7500 adet yeni kamera kurulmuştur.

Bir sonraki adım ise merkezi geçiş kontrol sisteminde üretilen ve geçiş anı, geçiş fotoğrafı, kart üzerindeki fotoğrafın depolandığı bir alan oluşturulmasıdır. Bu sayede stadyumlarda olaya sebebiyet veren kişinin kameralarla tespit edilmesi halinde stadyuma nereden ve ne zaman girdiğinin tespit edilerek dijital kaydın kanıt olarak kullanılması sağlanmaktadır.

Tüm stadyumlarda bu proje için kurulan kontrol odalarından izlenebilen bir yönetim paneli bulunmaktadır. Statlarda oluşturulan merkezi kontrol odalarında görevli olan spor güvenliğe bağlı kişiler, ev sahibi kulüp temsilcileri ve yerel resmi makam temsilcileri bu yönetim panelleri sayesinde stadyuma yapılan bütün girişleri, sayısal ve görsel olarak anlık bir şekilde takip edebilmektedir (Hacıoğlu, 2015).

2.4.2. Passolig'in Gerektirdiği Teknik Donanımlar

Kapsamlı bir şekilde tasarlanan elektronik bilet uygulamasının gerektirdiği teknik donanımlara ait rakamlardan bazıları aşağıdaki gibidir (Hacıoğlu, 2015):

- 32 stadyum için yeni network altyapısı

- CCTV için 6 Petabyte disk alanı
- 650 Km Cat-6 kablo
- 124 Km fiber kablo
- 750 sunucu
- 7.525 CCTV kamerası
- 1427 kameralı turnike okuyucusu
- 100 çağrı merkezi temsilcisi
- 32 stadyum maç operasyon merkezi
- 5.000 alternatif satış kanalı
- 1.620.000 adet elektronik kart

2.4.3. Passolig ile Spor Müsabakalarına Giriş

14 Nisan 2014 Tarihinden itibaren spor müsabakalarına giriş için öncelikle passolig tarafından kişiye özel hazırlanan kartlara passoligin internet sitesinden ya da anlaşmalı işlem merkezlerinden gidilmek istenen müsabakaya için stadyumda talep edilen koltuğa göre belirlenen ücret yatırılmaktadır.

Stadyum girişindeki turnikelerde kartın okutulması esnasında kartı okutan kişinin stadyuma giriş anındaki fotoğrafı ile kartı satın alırken ibraz ettiği fotoğrafı turnikelerde yer alan monitörlere yansıtılmaktadır. Turnikelerde bulunan güvenlik görevlileri monitördeki görüntüleri kontrol ettikten sonra stadyuma giriş yapılabilmektedir.

2.5. Passolig'in İptaline Yönelik Başlatılan Hukuki Süreç

Uygulanmaya başladığı ilk andan itibaren bazı taraftar gruplarının ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) yoğun tepki gösterdiği Passolig uygulamasına yönelik ilk hukuki adım Taraftar Hakları Derneği (Taraf-Der) tarafından atılmıştır. 6222 Sayılı Kanun'un 5. maddesine istinaden "Elektronik kart uygulamasının durdurulması, ihlal ettiği hakların tespiti, neden olduğu hukuka aykırılıkların giderilmesi ve uygulama nedeniyle zorla imzalatılan sözleşmelerin geçersizliğine karar verilmesi" talebiyle Ankara 16. Tüketici Mahkemesi'ne dava açılmıştır.

Ankara 16. Tüketici Mahkemesi 08.05.2014 tarihinde passolig uygulamasının

yürütmesini durdurma kararı aldıktan sonra yapılan itirazlar sonucunda 03.06.2014 tarihinde passolig hakkındaki tedbir kararını kaldırmıştır. Sonraki süreçte iki kez ertelenen davada Ankara 16. Tüketici Mahkemesi 18.11.2014 tarihinde kanunun bazı maddelerinin Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle konuyu Anayasa Mahkemesi'ne (AYM) taşımıştır.

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Türü

Bu çalışma nitel bir çalışma olup araştırmada doküman incelemesi ve durum çalışması ile söylem analizi yöntemi kullanılmıştır.

Mülakatlarda toplanan veriler ile konu ile ilgili dokümanların içerikleri bu çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.2. Etik

Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler ve Eğitim Bilimleri Etik Kurulu'nun 25.08.2015 tarih 3-2015/18 sayılı kararıyla onay almıştır.

3.3. Veri Toplama

Çalışmanın verileri iki bölümde toplanmıştır. Birinci bölümde literatür taraması yapılmıştır. Ancak konunun aktüel olması ve gelişmelerin devam etmesi nedeniyle konu ile ilgili yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu nedenle konu ile ilgili özellikle Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi bünyesinde düzenlenen, konunun uzmanlarının katıldığı sempozyum ve panellerin içerikleri bu çalışma için en önemli kaynakları oluşturmaktadır. Bunun yanında elektronik bilet uygulamasının taraftarlar nezdindeki etkilerini kestirebilmek amacıyla yazılı ve görsel medya ile internet ortamında yer alan haberler ve bu haberlere yapılan yorumlar arşivlenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde uzmanlarla mülakat yapılmıştır. Bu kapsamda TFF Elektronik Bilet Proje Sorumlusu Kemal Hacıoğlu, Taraftar Hakları Derneği Başkanı Burkal Efe Sakızlıoğlu, TRT Spor program sunucusu İbrahim Kırkayak ve Spor Hukuku alanında uzman Avukat Alpay Köse ile görüşülmüştür.

3.4. Araştırma Sınırlılıkları

Bu çalışma 6222 Sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesi ile ilgili kanun ile yürürlüğe giren elektronik bilet uygulaması kapsamında futbol branşı ile sınırlandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Mülakatlar ve dokümanlardan elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle,

elektronik bilet uygulaması hakkındaki haberlere yapılan yorumlar söylem analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir.

Söylem analizi, söylemi temel almakta ve günlük ifadelerin, cümlelerin ve metinlerin söylenme bağlamında incelenmesine dayanmaktadır. Söylem analizi yazılı ya da sözlü biçimde kullanılan dilin detaylı olarak analiz edilmesidir. Söylem analizi çözümler sunmaz fakat problemi daha kavrayıcı bir şekilde anlama imkânı sunmaktadır. Söylem analizinin ana kavramları anlambilimsellik (semantik), söz dizinsellik (sentaks) ve göstergebilim (semyoloji) dir. Söylem analizi "Kim neyi söylüyor" sorusunu araştırmak değildir. Söylem analizi, söylenen cümlelerin anlamını bir başka deyişle gerçek değerini belirlemek ve anlatılmak isteneni ortaya koymaktır (Baş, 2008: 28).

4. BULGULAR

4.1. Elektronik Bilet Uygulamasının Hazırlık Aşamasına İlişkin Bulgular

Türkiye’de passolig uygulamasının ilk adımları 2011 yılında atılmıştır. Bu süreç içerisinde özellikle sporda şiddet olaylarının azaltılması ve önlenmesine dair kararlar alınmış ve uygulama süreci yaklaşık üç yıl sürmüştür.

Özellikle futbol branşının tüm Dünya’da en çok izlenen ve seyirci kapasitesi en fazla spor branşı olduğu düşünüldüğünde, taraftarların ve sporcuların şiddet olaylarına karışma olasılığının fazla olması bazı özel tedbirlerin alınmasına da yol açmıştır.

2014 öncesinde ortaya çıkan bir tartışma konusu normalin çok üzerinde fiyatlara satılan biletlerdi. Karaborsa diye adlandırılan ve haksız kazanç kapısı olarak görünen taraftarları çaresiz bırakan durumlar, kulüplerin bazı taraftar kesimine ücretsiz bilet sağlaması gibi kulüpleri doğrudan ilgilendiren sorunlar gün yüzüne çıkmış, passolig uygulamasının bu sorunlara karşı nasıl bir çözüm getireceği merak konusu olmuştur. Ayrıca ülkemizde Passolig uygulaması hakkında fazla bilgilendirmelerin olmaması spor kamuoyundaki bir başka tartışma konusu olmuştur. TFF Elektronik Bilet Proje Sorumlusu K Hacıoğlu (2015, sözlü görüşme), 2011-2014 yılları arasındaki hazırlık sürecinde yapılan çalışmaların yetersiz kaldığını, çok fazla altyapı ihtiyacının bulunması ve yatırımların zamanında yapılamadığını belirtmiştir. K Hacıoğlu (2015, sözlü görüşme) ayrıca Passolig uygulamasının kulüpler bazındaki etkisi için ise, özellikle Anadolu kulüpleri maddi yetersizlik nedeniyle gerekli altyapıyı sağlayamadığı için 6222 Sayılı Kanun’un elektronik bilet ile ilgili kısmının iki sefer ertelendiğini ve bu noktada federasyonun devreye girerek kulüpler adına bir ihale ile yaklaşık 100 milyon dolarlık bir altyapı yatırımının sponsorlar vasıtasıyla hayata geçirilmesini sağladığını belirtmiştir. Hacıoğlu Passolig uygulamasının bir nevi sponsorluk olduğundan bahsetmiştir. Federasyon açısından ise, federasyonun buradaki amacının kanunu yerine getirmek olduğunu, bunu yaparken de kulüpleri ekstra bir külfetten kurtarmanın ve bu uygulama kapsamında tüm yatırım maliyetlerinin sponsor firmaya yüklenmesinin amaçlandığını belirtmiştir.

K Hacıoğlu (2015, sözlü görüşme) elektronik bilete geçiş sürecinde kamuoyuna yönelik hazırlıklarla ilgili olarak yapılan çalışmalarını “Süreç, en başından itibaren kamuoyuna açık bir şekilde yürütülmüştür. Federasyon, uygulama öncesinde gerek

internet sitesinden gerekse basın yoluyla bilgilendirmeler yapmıştır. Ayrıca kulüp sitelerinden ve sosyal medyadan da bilgilendirmeler yapılmaktadır. Personeller uygulama ile ilgili eğitimler görmüştür, bu konuda çeşitli eğitim çalışmaları yapıldı. Kısa videolar ve basın açıklamaları yapıldı. Buradaki sıkıntı Nisan 2014'te lig devam ederken bir anda bu uygulamaya geçilmesi idi. Bu anlamda ciddi sorunlar yaşandı” şeklinde ifade etmiştir.

6222 Sayılı Yasa'nın hazırlanmasında ve elektronik bilet sisteminin yapılandırılması sürecinde taraftarların masada temsil edilmesi konusunda Sakızlıoğlu BE (2018, sözlü görüşme) şunları belirtmiştir: “En temel eksik bu yasal düzenlemeler hazırlanırken masada taraftarları temsil eden hiçbir unsurun olmamasıdır. Yasal düzenlemeler sadece cezalandırmayı yeterli bulmakta bu anlamda taraftarı yanında değil karşısında görmektedir. Bu oyunun şayet en önemli paydaşı taraftarlarsa ki şüphesiz öyledir; o halde taraftarların kendilerini ifade edebileceği, istek ve taleplerini dile getirebileceği platformlardan çıkmalıdır ilgili yasal düzenlemeler. Oyunun tüm paydaşlarının görüşü alınmadan yazılan ve uygulamaya konulan yasaların eksik ve soruna çare olamayacağı çok açıktır.”

Taraftarın e-bilet uygulamasına nasıl dâhil edildiği konusunda ise K Hacıoğlu (2015, sözlü görüşme) şu ifadelerle yer vermiştir: “Planlama aşamasında kulüpler birliği ile toplantılar yapıldı. Bu toplantılarda sistem anlatıldı. Taraftarlara yönelik herhangi bir çalışma yapılmadı. Fikir alışverişinde bulunulmadı. Çünkü taraftar gruplarının bu uygulamaya bakış açısı zaten belli. Bazı sebeplerden dolayı bu tür sistemlere karşı çıkıyorlar.”

Taraftar Hakları Derneği Başkanı Sakızlıoğlu BE (2018, elektronik posta) uygulama öncesinde taraftarların bilgilendirilmesiyle ilgili olarak şunları belirtmiştir: “6222 sayılı yasa taraftarları çözümün değil de sorunun parçası olarak gören bir anlayış ile hazırlanmıştır. Spor alanlarında yaşanan şiddet sorununun tek sorumlusu olarak taraftarları gören, çözümü de güvenlik ve polisiye tedbirlerde arayan bir bakış açısıyla hazırlanan yasa hakkında taraftarlar görüşlerini çeşitli platformlarda dile getirseler de bir paydaş olarak kabul edilmemişlerdir. Yasanın e-bilet hakkındaki maddeleri hususunda da uygulamanın başlamasından önce gerek sosyal medya kanallarından gerekse taraftar grupları arasındaki iletişim ağı vasıtasıyla bilgilendirme çalışmaları yapılmıştır. E-bilet uygulaması yasada belirtilen

hükümlerden çok daha farklı ve stadyumlara giriş için tekel yaratan bir uygulama namı diğer passolig ile gündeme geldiğinde de, taraftar gruplarının büyük bir bölümü (uygulamanın ilk dönemlerinde) boykot kararı almış ve uygulamanın olası sakıncaları hakkında kendi içlerinde bilgilendirme çalışmalarına devam etmişlerdir.”

Mülakatlardan elde edilen verilerden yasanın hazırlanmasında ve elektronik bilet uygulamasının yürürlüğe girmesinde federasyon tarafından kulüplerle gerekli görüşmelerin ve toplantıların yapıldığı ancak taraftar gruplarıyla bu konu hakkında yapılan fikir alışverişlerinin yetersiz olduğu görülmektedir. Bu iletişim eksikliğinin taraftar protestolarına zemin hazırladığı ve planlama sürecine dâhil edilmeyen taraftar yapılanmalarının uygulamaya bu nedenle karşı çıktığı düşünülmektedir.

TFF'den e-bilet uygulaması için verilen bilgilendirme “Nisan ayıyla birlikte Türk Futbolunda elektronik bilet uygulamasına geçiliyor. Stadyum girişleri artık sadece Passolig Kartlar ile gerçekleşecek. Passolig'le birlikte kâğıt bilet devri kapanıyor. 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliği Önleme Kanunu'nun getirdiği E-Bilet projesi kapsamında bir yenilik olan Passolig kart; stadyumlara girişi sağlayan ve kişiye özel bir sportif kimlik kartı olmanın yanı sıra, alışveriş ve ulaşım başta olmak üzere günlük hayatın birçok alanında kullanılabilir” (www.tff.org, Erişim Tarihi: 20.05.2015) cümleleriyle başlamaktadır. Bu kapsamda passolig uygulamasının öngörülen hedefinin doğrudan seyircinin ve kulüplerin daha güvenli ortamlarda müsabakalara katılımlarını sağlamak olduğu belirtilmiştir.

Taraftar yapılanmaları gözünden 6222 Sayılı Yasa ve elektronik bilet uygulaması şu şekilde görülmektedir: “Her şeyden önce belirtmek gerekir ki; elektronik bilet ve passolig uygulaması kesinlikle birbirlerinden çok farklı kavramlardır. Dünya üzerinde stadyumlara giriş için kullanılan elektronik biletlerden çok farklı olarak passolig, elektronik bilet olarak da kullanılabilen bir banka kartıdır. Passolig uygulaması bir taraftarın stadyumda maç izlemesi için bir zorunluluk olarak getirilmiş ve farklı bir giriş sistemi alternatifini üretilmediği için bu kart deyim yerindeyse bir tekel yaratmıştır. Bu noktada hangi takımı tuttuğunun bir önemi olmaksızın Türkiye' de ki tüm taraftarlar stadyumda maç izlemek için bir bankanın müşterisi olmaya zorunlu bırakılmışlardır. Stadyumlarda şiddeti bitireceği, tribün ve saha kapatma cezalarının önüne geçip bireysel olarak şiddet davranışlarında bulunan taraftarların cezalandırılacağı, karaborsa bilet satışının önüne geçeceği vb. vaatlerle

pazarlanan bu kartın uygulamada olduğu süreç içerisinde bu vaatlerinin hiçbirini yerine getirmediği açıkça ortadadır. Bireysel olarak düşünöldüğünde bir taraftarın tuttuğu takıma olan gönöl bağı üzerinden maddi anlamda rant devşirmek amacıyla üretilen bu kartın, kitlesel anlamda ve uzun vadede düşünöldüğünde ülke futbolu açısından geri dönülemez sıkıntılar yaratacağı ortadadır. Bir kulübün bilet operasyonunu gerçekleştirmek için zorunlu kılındığı passolig uygulaması için yetkili banka olan Aktifbank ile 10 yıllık bir sözleşme imzalaması gerekmektedir. Bu sözleşme sonrasında Aktifbank kulüplerin neredeyse tamamına bir yıllık ortalama tribün gelirlerini kredi olarak sıcak para şeklinde ödemiştir. Taraftarlar bu ilişkide kulüplerinin borçlarını ödeyen birer müşteri pozisyonuna ötelenmişlerdir. Böylesi bir ilişki içerisinde 10 yıl sonrasında Aktifbank' ın kurduğu bu yapı içerisinde ülke futbolunun İMF' si olacağını öngörmek sanırım yanlış bir tespit olmaz. Passolig bir bilet operasyon sisteminden daha öte, ülke futbolunun, futbol kulüplerinin dizayn edilmesi adına kullanılan bir enstrümandır.” (BE Sakızlıoğlu 2018, elektronik posta).

4.2. Elektronik Biletin Uygulama Aşamasına İlişkin Bulgular

Elektronik bilet uygulamasının en tartışmalı kısmını belki de taraftarların e-bilet sistemine karşı tutumu olmuştur. Özellikle taraftarlar tarafından e-bilet sistemi bir rant olarak anlaşılmış ve uygulamanın öngörölen amaçlarından farklı bir şekilde algılandığı görölmüştür. Gazetelerde bir çok köşe yazarı, e-bilet sisteminin bir rant kapısı olduğundan bahsetmiş, bu uygulamanın taraftarı tribünlerden uzaklaştıracacağını belirtmiştir. Passolig ile yazılı basında yer alan haber ve köşe yazısı başlıklarından bazıları şu şekildedir:

- “ATV’yi satan Çalık’a yeni rant asisti.”
- “Ligin şirketleşmesi ve Passolig”
- “Passolig’in kendisi de reklamı da hukuksuz”
- “Süper Lig çöküşte! Passolig satışları artmasına rağmen statlar boşalıyor”
- “Ülke futbolunun bitmez çilesi: Passolig”
- “Skandal... Saldırgan da derbiyi izledi”
- “Passolig’de skandal üstüne skandal! Passolig müthiş bir karaborsa hizmetine farkında olmadan aracılık ediyor.”
- “Futbolseverlere Passolig darbesi!”

- “Passolig’le karaborsa”
- “Taraftar Passolig’e karşı birleşti”

Güven (2014) tarafından kaleme alınan bir köşe yazısında, e-bilet sisteminin rant kapısı olduğu, hatta taraftarların fişleneceği algısını oluşturması, passolig uygulamasına karşı düşüncelerin neden kısıtlı olduğu ortaya konmaktadır. Bazı taraftar grupları passoligi bir zincir olarak görmüş, taraftarların haklarını gasp ettiğini ileri sürmüşlerdir. Passolig özellikle 2014 yılında ilk uygulamaya girdiğinde taraftarlar tarafından yoğun bir şekilde protesto edilmiş, uygulamanın seyirci kapasitesini azaltacağını ileri sürmüşlerdir (www.iha.com.tr, Erişim Tarihi 20.11.2015). E-bilet uygulamasının ilk uygulamasında yasaklı olan bir taraftarın statta maçı izlemesi bazı gazetelerin haber sayfalarına taşındı ve bu ilk uygulama bir skandal olarak kamuoyuna sunuldu (www.hurriyet.com.tr, Erişim Tarihi 05.05.2015).

K Hacıoğlu (2015, sözlü görüşme) passolig için özellikle taraftarın bakış açısındaki olumsuzluğu şu şekilde değerlendirmiştir; “Aslında normal bir futbol seyircisi protesto etmiyor. Protesto yapanların organize taraftar grupları olduğunu düşünüyorum. Çünkü bu gruplar izleniyor olmaktan rahatsızlar. Bu uygulama ile tribün olayını gerçekleştirenlerin tespiti çok kolay bir şekilde sağlanıyor. Bazı kişiler ve gruplar eski dönemde tribünlerden önemli ölçüde maddi ve manevi rant sağlıyorlardı. Bazı gruplar maçlara onlarca kişiyi biletsiz sokuyorlardı. Dolayısıyla önemli bir prestijleri vardı. Fakat bu, güvenlik noktasında sıkıntılara yol açıyordu. Öte yandan bazı grupların özellikle kara borsa anlamında bir ekosistemleri vardı. Bu da ayrı bir rant kapısıydı. E-bilet uygulaması sayesinde bu olumsuzlukların büyük ölçüde giderildiğini düşünüyorum. İşte protesto yapan grupların başında da ekosistemi bozulan bu kişilerin olduğunu düşünüyorum.” Hacıoğlu ifadelerinde uygulamaya yönelik protestoların nedeni olarak taraftar gruplarının birtakım çıkarlarının engellenmesini göstermiştir.

Taraftarların elektronik bilet uygulamasına yönelik protestolar konusunda avukat A Köse (2018, elektronik posta)’nin görüşleri şu şekildedir: “Yapılan başlıca itirazlar; birincisi Fişleniyor muyuz? Buna verilecek cevap evet bir fişleme söz konusu bu uygulamada. Ancak yapılan fişleme iki kategoride toplanmakta, bunlar

tutulan takım ve herhangi bir soruşturmaya konu eylem yapıp yapılmadığı. Ülkemizde hiçbir taraftarın hangi takımı tuttuğu hususunda bir gizlemeyi talep edeceğini düşünmek mümkün değil, zira bu husus bir gurur vesile olarak görülmekte. Diğer konu ise eğer kişi şiddete karışmış ve hakkında bir soruşturma yürütülüyor ise bu konuda kendisinin takip edilmesinin istenmemesini hukuken maruz görmek mümkün değildir. Bu nedenle fişlenme itirazı genellikle eksik bilgiye dayalı ya da kötü niyetli olarak ortaya çıkmaktadır. İkincisi ise T.C. kimlik numarası ve diğer bazı kişisel bilgilerin güvenliğinden duyulan endişe. Bu itirazı iki farklı kısımda incelemek gerekir. E-bilet alınırken başta T.C. kimlik numarası gibi bazı bilgilerin verilmesinin zorunlu olması doğal bir durumdur, zira her türlü, örneğin uçak bileti, E-bilet uygulamalarında bu tür bilgilerin alınması biletlerin geçerliliği ve bileti alan kişinin sağlıklı tespiti açısından son derece gereklidir. Ancak bu bilgilerin güvenliğinden ve başka kişilere verilebileceği konusunda duyulan endişe geçerli ve yerindedir. Zira bu bilgileri depolayan devlet makamları dışındaki, banka ve TFF gibi, kurumların bunları sağlıklı saklayıp saklamadığı ve bunları pazarlama gibi faaliyetlerle başkaları ile paylaşım yapıp paylaşmadıkları konusu haklı bir endişe ve itiraz olarak değerlendirilmeli ve bu konuda açıklayıcı ve yeterli güvenceler kamuoyuna açıklanmalıdır. Bu konuda anayasa mahkemesine yapılmış bir itiraz bulunmaktadır.” Köse, pazarlama amacıyla kişisel bilgilerin üçüncü kişilere verilmesine yönelik itirazları kabul edilebilir bulduğunu ancak olaylara karışan kişilerin takip edilmemek amacıyla elektronik bilete karşı çıkmalarının hukuki bir temeli olmadığını belirtmiştir.

Elektronik bilet uygulamasında toplanan bilgilerin pazarlama amacıyla üçüncü kişilere verilmesi konusunda İ Kırkayak (2018, elektronik posta) ise passolig aracılığıyla birlikte ilgili banka ve oluşumların kredi, promosyon gibi ekonomik destek ve katkı yapmak için aracılık yapabildiğini belirtmiştir.

Sporda Müsabaka Güvenliği ve Tahkim konulu panelde TFF temsilciler kurulu başkanı Dr. Abdurrahman Arıcı, 6222 sayılı konuda futbol takımlarının güvenli bir şekilde müsabakaların oynanacağı statlara gelmesini ve çıkışların yapılmasının sağlanmasını kapsayan bir çalışma olarak ele almış, bunun sağlanması için İngiltere ve İspanya örnekleri incelenerek çalışmaların yapıldığından bahsetmiştir. Aynı şekilde e-bilet uygulaması konusunda da İspanya’da spor yüksek konseyi ile yoğun

çalışmalar yapıldığını belirtmiştir. Arıcı (2015) e-bilet uygulaması sayesinde birçok olumsuz durumun önüne geçildiğini ve daha güvenli ortamlarda müsabakaların oynanacağını belirtmiştir. Passolig uygulamasının temelini oluşturan 6222 sayılı kanunun amaçlarına e-bilet sisteminin nasıl bir uyum sağladığına dair K Hacıoğlu (2015, Sözlü görüşme)'nin görüşü şu şekildedir; “Aslında bu uygulamanın eski kombine uygulamasından hiçbir farkı yok. Passolig uygulaması kanunda belirtilen tarife tam uydu hatta önüne geçti ki bu sayede AYM uygulamanın devamına karar verdi.”

6222 sayılı yasa ve elektronik bilet uygulamasının sporda şiddeti önleme konusundaki etkisi hakkında A Köse (2018, elektronik posta)'nin düşünceleri şu şekildedir: “Aslına bakılırsa burada kanunların yetersizliğinden çok başka faktörlerin etkilerinden bahsetmek gerekir. Zira bir kanunu ne kadar mükemmel yaparsanız yapın, uygulaması iyi olmadığı sürece istenen sonucun elde edilmesi mümkün olmayacaktır. Nitekim incelendiğinde gerek 6222 sayılı yasa gerekse önce ki yasanın bu konuda çokta kötü olmadığı görülecektir. Ama özellikle 6222 sayılı yasa öncesinde uygulamaya yönelik hiçbir önlem alınmamasından dolayı kanun aslında sanki hiç yokmuş gibi durum ortaya çıkmıştır. 6222 sayılı yasa ise birçok açıdan çok daha etkili önlemler içeriyor olmasına rağmen, şike konusunu da düzenlediğinden ve 2011 yılında yaşanan soruşturmalar nedeni ile daha çok şike kanunu olarak bilinmiş ve hükümlerinde yapılan değişiklik sırasında şikeye ilişkin maddeler dışında ki maddelerde ciddi oranda değiştirilerek etkisi azaltılmıştır. Ayrıca kanun ilk çıktığında uygulamakla görevli özel savcı ve mahkemeler vazifeli iken daha sonradan bu uygulamadan vazgeçilerek, başka görevleri olan savcılara bir nevi yan iş olarak verilmiş olması da bu konuda etkinliğin ciddi ölçüde azalmasına vesile olmuştur. Ancak asıl unutulmaması gereken kanunun ortaya çıkan şiddet eylemlerinden sonra devreye girmesi nedeni ile ancak şiddeti önlemeye caydırıcı etkisi ile yardımcı olabilecektir. Caydırıcılık unsuru ortadan kalktığında kanunlar sadece fiilleri cezalandırma yolu ile karşımıza çıkar ancak bu durum şiddeti önlemeye hizmet etmez.”

Taraftar açısından bakıldığında elektronik bilet uygulamasının tribünlerdeki şiddeti önlemesine ilişkin olarak Sakızlıoğlu BE (2018, sözlü görüşme) şunları belirtmiştir: “Taraftar Hakları Derneği, passolig iptal davasına müdahil olan

stklardan bir tanesidir. Davaya temel olan itirazlarımızın başında, şiddeti önleme makyajıyla pazarlanan bir banka kartı oluşu gelmektedir. Bu kartı almaya taraftarlar mecbur bırakılmışlardır. Taraftarların bu mecburiyet neticesinde verdikleri tüm kişisel bilgiler üçüncü kişi ve kurumlara pazarlanmıştır. Bu anlamda taraftarlar fişlenmiştir. Kulüplerin Aktifbank ile yaptığı sözleşme 10 yıllıktır ve bu süre çok uzun bir süredir. Konuyla ilgili rekabet kurumuna yaptığımız başvurunun sonucunu bir yılı aşkın bir süredir beklemekte olmamıza rağmen henüz sonuç çıkmamıştır. Bu bahsi geçen 10 yıllık süreç içerisinde taraftarlar kulüplerinin borçlarını ilgili bankaya ödeyen bir müşteri pozisyonundan öteye gidemeyeceklerdir. 10 yılın sonunda (ülkemizdeki kulüplerin yaşadığı maddi sıkıntıları ve kötü yönetim modellerini de göz önünde bulundurunca) neredeyse tüm kulüplerimizin ilgili bankaya maddi anlamda gebe kalacağını öngörmek bir kehanetten öte gerçekleşmesi kuvvetle muhtemel bir tespittir. Bu durum kulüplerin başkanlarının ve yönetim kurullarının kimlerden oluşacağı, takımın hangi teknik ekip tarafından çalıştırılacağı, hangi menajerlerle çalışılıp hangi futbolcuların transfer edileceğine kadar birçok unsuru da beraberinde getireceğini düşünüyorum ilerleyen süreçte. Şiddeti önleyen bir kart olduğu iddiası tamamen yalandır. Şiddet davranışlarını gösteren taraftarların bireysel olarak cezalandırılacağı iddiası da, tribün ve saha kapatma cezalarının aratarak devam ettiği düşünüldüğünde aynı şekilde geçersiz bir iddia olmuştur. Taraftarların tribünlerde yer almasının doğallığını ve akışkanlığını etkileyen tekeli bir uygulama olduğu için taraftar ortalamalarını da düşüren bir uygulamadır. Bu vb. yaptığımız pek çok itiraz hususunda, uygulamanın kullanıldığı 3 yıllık bir süreç içerisinde ortaya çıkan tablo göz önünde bulundurulduğunda haklı çıktığımız görülmektedir.”

E-bilet uygulamasının futboldaki şiddet olayları karşısındaki başarı durumu konusunda, 2015 yılında gerçekleştirilen Sporda Müsabaka Güvenliği ve Tahkim konulu panelde Hacıoğlu (2015) şunları belirtmiştir: “yaklaşık 100 milyon dolarlık bir alt yapıyla hazırlanan e-bilet sistemi sayesinde, hem network alt yapıları hem de CCTV sistemleri yenilenmiş, stadyumlarda kurulan sistemler sayesinde güvenliğin en üst düzeye çıkarılması, bu sayede herhangi bir olaya karışan kişi ya da kişilerin tespit edilmesi ve gerekli cezai yaptırımlar için olanak sağlanması ile e-bilet sisteminin uygulamada, normal biletli sisteme göre avantajlarını gözler önüne sermiştir.” Söz konusu avantajlara yönelik bilgiler bir tablo ile belirtilmiştir.

Tablo 2. *Elektronik bilet uygulamasının müsabaka güvenliği konusundaki verilerine ilişkin bilgiler.*

	2013-2014 Sezonu	2014-2015 Sezonu	2015-2016 Sezonu
Elektronik kartını başkasına kullandırtmak	0	263	36
Hakaret içeren tezahürat	64	51	11
Müsabakanın güvenliğini bozmak	95	74	37
Spor alanlarına sokulması yasak maddeler	120	53	21
Spor alanlarında taşkınlık yapmak	131	37	5
Seyirden men yasaklısının usulsüz girmesi	5	6	1
Usulsüz seyirci almak, alınmasını sağlamak	19	13	5
Yasak alanlara girme	86	33	10

Tablo 2 incelendiğinde Özellikle 6222 sayılı kanunun amaçları doğrultusunda e-bilet sisteminin uygulamasının tribünlerde taraftarların güvenliği konusunda olumlu bir etkisi olduğu dolayısıyla saha içerisinde sporcuların daha güvenli ortamlarda yarışmalarına olanak sağladığı söylenebilir. Hacıoğlu (2015) passolig uygulamasının şiddet olaylarındaki etkisini şu şekilde açıklamıştır; “Olumlu yönde bir etkisinin olduğunu söyleyebilirim. Önceden maçlarda meşale yakma olayları çok yaygındı. Uygulama ile bu olayları gerçekleştiren kişiler tespit edilerek cezalandırılmaktadır. Bu yüzden özellikle meşale yakma olaylarının önüne geçildi. Diğer tribün olaylarına karışan yüzlerce kişinin tespit edilip cezalandırılması, bu olayların giderek azalmasını sağladı. Artık tribüne gelen taraftar “ben herhangi bir suça karışırsam mutlaka ceza alacağım” diyor. Bu da ciddi bir şekilde caydırıcı oluyor. Zaten spor büro amirliklerindeki istatistiklerde de saha olaylarındaki azalma açık bir şekilde görülüyor.” Hacıoğlu’na göre statlarda kurulan teknolojik ürünlerin, hem olayların azalmasında hem de birçok konuda veri analizlerinin daha net ve güvenilir olarak yapılmasını sağlamaya yardımcı olduğu söylenebilir.

Gençlik ve Spor Bakanı Akif Çağatay Kılıç, 3 Mayıs 2016 tarihinde düzenlenen Sporda Şiddetin Önlenmesi ve Tahkim konulu çalıştayda e-bilet uygulamasıyla birlikte sahalarda yaşanan şiddet olaylarının azaldığını belirterek şu konuşmayı yapmıştır: “Şunu iyi anlamamız gerekmektedir. Elektronik bileti eleştirebiliriz.

Eleştirecek tarafları olabilir. Düzeltmesi gereken tarafları olabilir. Elektronik bilet devreye girdiği tarihten itibaren sahalamızda yaşanan şiddet olayları ve olumsuzluklarda düşüş olmuştur. Bazı spor camiası içerisindeki arkadaşlar şöyle bir eleştiri getirmektedirler; ‘Elektronik bilet devreye girdikten sonra seyirci yok ki dolayısıyla olay yaşanmamakta’. O zaman bende sizlere şunu söylemek isterim; Devreye girdiği 1. sezon düşüş yaşanmıştır. Bu adaptasyon sürecidir. Siz bir kuralı kanunu değiştirdiğinizde her yerde olduğu gibi bir adaptasyon, alışma süreci olur. Bu doğaldır. Ama rakamlara baktığınızda bu sezona baktığınızda neredeyse elektronik bileten önceki duruma yaklaşmış durumdayız. Ama şu farkla. Ben bunu açık yüreklilikle söylüyorum. Söylediğim zaman da biliyorum ki bazılarının hoşuna gitmeyecek. Ama bilet parası vermeden, birilerine tabiri caizse şantaj yaparak maça girmeye çalışanlar giremiyor. En azından sayısı çok azalmıştır. Ama sesleri çok çıkıyor. Buna aldanmayacağız. Bunun karşısındaki duruşumuzu açıkça ortaya koyacağız. PTT 1. Lig’de Spor Toto Süper Lig’e yükselme mücadelesi veren takımların maçlarına ve Süper Lig’de şampiyonluk için verilen mücadelelerdeki karşılaşmalara bakın, seyirci rakamlarına bakın, sahalara bakın ne durumda... O zaman demek ki konu o değilmiş. Bunu da açıkça dile getirmemiz gerek. Uygulamadaki eksiklikler başka bir şey. Ortaya koyduğumuz ve başardığımız konular başka şeyler. Daldaki meyveye ulaşmak için ağacı kesmişiz. Daldaki meyveye ulaşmak için farklı yollar gerekiyorsa onları devreye sokacağız.” (www.gsb.gov.tr, Erişim Tarihi: 20.05.2016).

Elektronik bilet uygulamasıyla birlikte futbol müsabakalarında olaylara karışan kişilerin tespit edilmesi ve cezaların kişilere verilmesi bu sayede de saha kapatma cezalarının ortadan kalkması öngörülmüştür. Federasyonun elektronik bilet uygulamasının gerekçesi olarak yaptığı açıklama şu şekildedir (www.tff.org.tr, Erişim tarihi: 10.05.2015):

“Projenin temeli 2011 yılında çıkan sporda şiddetin önlenmesine ilişkin yasa ve dünyadaki en etkili uygulamalar esas alınarak atılmıştır. E-Kart projesi ile tribünlerdeki istenmeyen olayların önlenmesi, spor müsabakalarına ailelerin de içinde olduğu daha geniş bir kitlenin kazandırılması, bilet ve stada giriş kuyruklarının sona erdirilmesi, yasa dışı bilet satışının önlenmesi sporseverlerin daha medeni şartlarda maç izlemesi ve stat kapama cezalarının önüne geçilmesi

hedeflenmektedir.”

Kâğıt biletlerin kullanıldığı 2013-2014 sezonu ile elektronik biletin uygulandığı 2014-2015 sezonunda taraftar olayları nedeniyle Süper Lig takımlarına verilen saha-tribün kapama cezalarının karşılaştırması Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Kâğıt biletlerin kullanıldığı sezon ile elektronik biletlerin kullanıldığı sezonda Süper Lig kulüplerine verilen cezalara ilişkin veriler.

Takımlar	2013-2014 Sezonu (Kâğıt bilet)		2014-2015 Sezonu (Elektronik bilet)	
	Seyircisiz Oynama Cezası	Para Cezası (TL)	Tribün Kapatma Cezası	Para Cezası (TL)
Bursaspor	8	1.535.000	6	1.593.500
Fenerbahçe	7	1.540.000	5	1.750.000
Trabzonspor	6	-	3	1.520.500
Beşiktaş	5	440.000	7	1.809.500
Eskişehirspor	3	470.000	3	1.151.500
Galatasaray	2	575.000	3	934.500
Gaziantepspor	2	600.000	3	1.184.000
Torku Konyaspor	1	410.000	-	384.000
Kardemir Karabükspor	-	310.000	1 (Seyircisiz)	1.194.000
Sivasspor	-	270.000	1 (Seyircisiz)	649.000
Çaykur Rizespor	-	100.000	1	561.300
Kayseri Erciyesspor	-	99.999	1	368.000
Akhisar Belediyespor	-	80.000	-	228.500
Kasımpaşa	-	50.000	-	125.500
Gençlerbirliği	-	-	-	172.500
Antalyaspor	-	300.000	Süper ligde yer almadı	
Elazığspor	2	580.000	Süper ligde yer almadı	
Kayserispor	3	660.000	Süper ligde yer almadı	
Mersin İdmanyurdu	Süper ligde yer almadı		2	780.500
Balıkesirspor	Süper ligde yer almadı		1	588.000
İstanbul Başakşehir	Süper ligde yer almadı		-	196.000
Toplam	39	8.019.999	37	15.190.800

Kaynak: www.tff.org.tr, Erişim Tarihi: 05.01.2018

Tablo 3 incelendiğinde elektronik bilet uygulamasının saha kapama cezalarının önüne geçilmesine yönelik etkilerinin oldukça zayıf olduğu, bu cezaların şekil değiştirerek tribün kapatma cezalarına dönüştüğü bununla birlikte kulüplere verilen

para cezalarında ciddi bir artış olduğu (%89) söylenebilir. Bu konuda Avukat A Köse (2018, elektronik posta)'nin düşünceleri şu şekildedir: “6222 sayılı yasanın sporda şiddeti engelleme konusunda en önemli maddesi, hatta bu anlamda kalbi, seyirden men maddesidir. Kısaca anlatılacak olursa seyirden men, şiddet olaylarına karışmış kişilerin belli süreler ile spor saha ve tesislerine girişinin engellenmesidir. Burada kastedilen sadece bir spor dalı, örneğin futbol, değil tüm sportif müsabakalara girişin men edilmesidir. Ancak bu kuralın uygulamada sağlanması açısından çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Zira emniyet güçlerini her giriş yapmak isteyeniyi takip edip sorgulaması mümkün değildir. Elektronik bilet ise kanunun seyirden men uygulamasını takip edebilmek için ön gördüğü önlemlerden birisini teşkil etmektedir. Tribün kapatma cezası ise 6222 sayılı kanundan kaynaklanan bir durum olmayıp, tamamen TFF'nin kendi düzenlemelerinden kaynaklanmaktadır. Nitekim bu cezayı veren mahkemeler veya savcılık değil, TFF'ye bağlı olan Profesyonel Futbol Disiplin Kuruludur (PFDK). Aksine 6222 sayılı yasaya göre, genel ceza hukuku prensiplerine uygun olarak, ceza bireyseldir. Hakkında soruşturma veya ceza hükmü olan kişilerin stada girişi engellenmektedir. Spor hukuku açısından baktığımızda, tribün kapatma veya saha kapama cezaları makul görülmektedir. Zira burada işlenen taraftar fiillerine karşı bu tür önlemlerin alınması spor hukuku alanında regülasyon düzenleyicileri (UEFA, FIFA) tarafından ön görülen düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.”

Ağırlıklı olarak yapılan eleştirilerin başında şüphesiz seyirci sayısındaki azalma gelmekte ve bu durum elektronik bilet uygulamasına dayandırılmaktadır. Fakat passolig kart satışlarına ilişkin veriler durumun farklı olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. 2015 Mart Ayı itibariyle passolig kart sayısı.

Kulüp	Kart Adedi	Stadyum	Stadyum Kapasitesi
Galatasaray	180.549	Türk Telekom Arena	52.600
Fenerbahçe	177.829	Şükrü Saraçoğlu	50.509
Beşiktaş	161.891	Recep Tayyip Erdoğan	14.234
Trabzonspor	53.390	Avni Aker	24.169
Torku Konyaspor	69.977	Konya Büyükşehir	41.903
Bursaspor	38.190	Bursa Atatürk	25.661

Not: Beşiktaş'ın stadyumu, geçici olarak maçlarını oynadığı Kasımpaşa Recep Tayyip Erdoğan Stadi üzerinden hesaplanmıştır.

Passolig verilerine göre 2017 yılı itibariyle kulüpler bazında passolig kart satışı ortalaması şu şekildedir;

Tablo 5. 2017 Mayıs Ayı itibariyle passolig kart sayısı.

Kulüp	Kart Adedi	Stadyum	Stadyum Kapasitesi
Fenerbahçe	538.383	Şükrü Saraçoğlu	50.509
Galatasaray	520.353	Türk Telekom Arena	52.600
Beşiktaş	518.211	Vodafone Arena	41.903
Trabzonspor	159.982	Avni Aker	24.169
Atiker Konyaspor	116.986	Konya Büyükşehir	41.903
Bursaspor	99.875	Timsah Arena	45.000

2015 ve 2017 yıllarına ait Passolig kart satışına ilişkin rakamlar Tablo 2 ve Tablo 3'te gösterilmiştir. Tablolar incelendiğinde passolig kart satışlarının yüksek oranda arttığı görülmektedir. Hacıoğlu (2015) kart sayısındaki bu artışa rağmen stadyumların boş kalmasını futbol kalitesine bağladığını belirtmiştir. Bununla birlikte stadyumlarda daha az seyirci olmasına rağmen futbol kulüplerinin stadyum gelirlerinde bir azalma olmadığını aksine bir artış olduğunu belirtmiştir. Hacıoğlu (2015, sözlü görüşme) bu konu hakkında “Eskiden stadyumlar dolu gibi görünüyordu

fakat bu seyircilerin birçoğu biletsiz bir şekilde müsabakaları izlemekteydi. Bu kişiler kulüplerine mali açıdan katkı sağlamadığı gibi güvenlik açısından da tehdit oluşturuyordu. Elektronik bilet bunun önüne geçti. Yani biletsiz seyirci girişini engelledi. Zaten kulüplerin stadyum gelirlerine bakıldığında bu açık bir şekilde belli oluyor. Kart satışının bu kadar artmasına rağmen seyircinin statlara gitmemesinin nedeni olarak elektronik bilet uygulamasının gösterilmesini çok da mantıklı bulmuyorum. Burada kulüpler futbol kalitelerini gözden geçirmelidir.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Tribünlerin boş kalması ve bu konuda ciddi eleştiriler alan passolig uygulaması için K Hacıoğlu (2015, sözlü görüşme) ayrıca; “Uygulama sezon ortasında yürürlüğe girdiği için ilk haftalarda %40 civarında bir azalma oldu. Ancak ilerleyen zamanlarda bu rakam yükselerek son 5 yılın ortalamasına ulaştı ve üzerine çıktı. Toplamda kart sayısı 2 milyona ulaştı. E-bilet öncesi seyirci ortalaması 11 bindi. Şuanda da 11 bine ulaştı. Burada asıl düşüş yaşayanlar Anadolu kulüpleridir. Çünkü Anadolu kulüplerinin maçlarına gidenler zaten büyük ölçüde birbirini tanıyan insanlar. Çoğu bilet dahi almadan, birilerinin referansıyla maçlara giriyorlardı. Şimdi bu insanlara passoligi anlatmak, onları internet başına oturtup bilet almalarını sağlamak kolay iş değil. Dolayısıyla bunun sıkıntısı yaşandı bu kulüplerde. Ancak futbol kalitesini arttıran Anadolu kulüpleri bunun üstesinden geldi. Tribünleri yine doldurmayı başardı. Üstelik kuru kalabalıklarla da doldurmadı tribünleri. Bilet alarak kulübe katkı sağlayan bir kitle ortaya çıktı bu sayede. Yani buradaki asıl önemli nokta sahada oynanan futbolun kalitesidir. Tribünlerin dolmasına ya da boş kalmasına asıl etken faktör futbol kalitesidir. Kaliteyi arttıran kulüpler adına herhangi bir sıkıntı yaşanacağını düşünmüyorum” şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Yukarı verilen rakamlar ve passolig kart satışları baz alındığında, seyircilerinin statları boş bırakmasının sadece e-bilet uygulamasından kaynaklanmadığı anlaşılmaktadır.

E-bilet uygulaması hayata geçirilmesiyle birlikte ortaya çıkan bir diğer eleştiri konusu ise uygulamanın sadece bir banka üzerinden yürütülmesidir. Bu konuda taraftar açısından bakıldığında Sakızlıoğlu BE (2018, elektronik posta) şu ifadelerle yer vermiştir: “Uygulama her şeyden önce tekeli bir zihniyetle üretilmiştir. Her kulüp kendi elektronik bilet sistemini kullanabilecekken (uygulamanın yürürlüğe girdiği dönemde bazı kulüplerimiz zaten kendi e-bilet uygulamalarını yürütüyorlardı)

tek bir banka ve tek bir banka kartı dikte edilmiştir. Taraftarlardan yıllık kart işletim bedeli, her maç için hizmet bedeli, kart yenileme bedeli gibi başlıklar altında para talep edilmektedir. Ek olarak taraftarların kişisel verilerinin farklı kurum ve kuruluşlara pazarlandığına dair çok sayıda ihbar bulunmaktadır. Passolig' in karaborsa yoluyla fahiş bilet fiyatlarına son vereceği bilgisi de büyük bir yalandır. Aksine karaborsa bilet uygulaması online bir şekilde bilgisayar ortamında yapılmak suretiyle daha da kolaylaştırılmıştır. Göreceli olarak maç bileti satın alma işlemini kolaylaştırdığı düşünülse de passolig uygulamasının taraftarlar açısından tek bir anlamı vardır: taraftarlar bu rant objesini almaya mecbur bırakılarak ülke futbolunun tek bir merkezden dizayn edilmesi adına kullanılmaktadırlar.”

Elektronik bilet sisteminin federasyon tarafından yapılandırılmasına ilişkin olarak Hacıoğlu (2015, sözlü görüşme), tüm bankalara ve passolig alt yapısını üstlenebilecek firmalara ihale için davetiye gönderildiğini, birçok firmanın ihaleye katılmayacaklarını belirttiklerini, özellikle büyük bankaların uygulamanın maddi getirisi olmayacağı konusunda fikirlerinin bulunduğunu belirtmiştir. Özellikle 6222 sayılı kanundan sonra 2014 yılında izinli pazarlama ilgili bir yönetmeliğin devreye girmesiyle passolig kart sahiplerinin izni olmadan bankanın hiçbir taraftara reklam veya pazarlama içerikli mesajlar atamayacağını belirtmiş ve ihaleyi üstlenen bankaya passolig alan taraftarların kendi istekleri olursa hesap açacaklarını, hesap açma zorunluluklarının olmadığını belirtmiştir.

Elektronik bilet ve passolig hakkında internette yer alan haberlere yapılan yorumlardan elde edilen veriler, elektronik bilet uygulamasının ana unsurunu oluşturan taraftarların uygulamayı federasyon yetkililerinin belirttiğinden farklı algıladığını ortaya koymaktadır. Birçok taraftarın passoligi bir siyasi fişleme ve rant aracı olarak gördüğü belirlenmiştir. Bununla birlikte taraftarların passoligi ağırlıklı olarak stadyumlardaki seyirci azlığının nedeni olarak gördükleri tespit edilmiştir. Elektronik bilet ve passolig hakkındaki haberlere yapılan bazı yorumlar şu şekildedir:

@emre: Bu uygulama marjinal sol parti ve dernek üyelerinin stad içinde organize olmasını kısmende olsa engelliyor. dışardaki vatandaş gene aynı kişiler gruplar maraz çıkarma peşinde olanlar gözüyle bakıyor.”

@aliyykurt: Görünen o ki tüm avrupa ülkelerinde sağlıklı maç izleme sunarken bizde sanırım adam fişleme olarak kullanılacak.”

@bahtsizeskimo: Parasında değilim ancak hem gitmek istediğim diğer maçlara engel olması hem de bilet koleksiyonu yapanlar için kötü olacağından desteklemediğim kart. başka bir çözüm bulunabilirdi...”

@mkeable: Anadolu takımlarına darbe niteliği taşıyan ve kale arkası tribün olayını sona erdirecek uygulamadır. hayır görende bizim tribüer o kadar dolu ki adam ayıklıyoruz sanıcaak. ranttan başka bir uygulama değildir benim gözümde.”

@fistandantilus: Çalık holding'in aktifbank'ına milyonlarca müşteri kazandıracak proje. neden tek bankaya endeksli bu iş acaba hiç anlayamadık(?)”

@recruit: Bir e- bilet olan bu kart ülkemizde, fişleme ve de birtakım şirketlere para sağlama amacıyla yapılan uygulamadır. suçlu olan varsa alınmasın stada. karaborsa varsa engelleyin o zaman. stada girenlerden futbola gönül verenlerden sana ne !”

Hayatım futbol dergisi (2014)'nin 125. sayısında taraftarların bazı yorumlarına yer verilmiştir:

@nuri_aydemir: Bence son derece yanlış bir uygulama. Derhal kaldırılmalı #EbiletHayir

@medetozar: Çocuklarımızla maça gitmek istiyoruz! Çalık grubuna 25 TL vermek istemiyoruz. Net!

@rasheedrec: PassoLig Kart yokken sahaya rakı şişesi atanlar tespit edilemiyordu, artık edilebilecek. Yaşasın PassoLig Kart, yaşasın YD!

@dokenvarol: PassoLig insan ve taraftar haklarına aykırı, ayrımcı, menfaatçi, vizyonsuz ve taraftarı tribünden uzaklaştıracak bir uygulama.

@ilkerr1010: E-bilet bence gerekli bir uygulama ancak ücret talep edilmemesi gerekir diye düşünüyorum. Benim kombinemin başkaları tarafından işlenen suçlardan dolayı yanması dünyanın en saçma olayıydı. Ancak dediğim gibi ücret talep edilmese enfes olurdu.

@sakkoyun_: Harika bir uygulama. bence geç bile kalındı.

@alisd45: Amatör ruh ile bağlanmış olduğumuz sevdalımızı kapitalist öğelerle sindirme girişimidir. Bütün taraftarlar birleşin! Zaten tribünler ülke genelinde boş. Bu uygulama yayıncı kuruluşun ekmeğine iyice yağ sürecek.

@ecergez: İlk kez yapılan bir iş yerinde ve güzel. Ücret konusu ise bildiğimiz kredi kartları yıllık ücreti misali. Kağıtta biletlerin sona ermesi açısından bile güzel. Diğer spor dallarında da uygulanır umarım. Maçta seviyesiz davrananların fişlemesi güzel olacak.

@derdakasal: Hükümetin Çalık grubuna muhteşem bir asisti.

@musispoed: Taraftarı müşterileştirme yolunda yeni simge. Futbolun 9 taksiti, karttan çekmesi olmaz!

@turcoasti: Birileri zengin olacak işte. Zaten kombinem var passo niye alayım?

@mrtsyr: Bunların hepsi endüstriyel futbol!

@Batuhan_Bbgl: Benim kartım bugün geldi. Tamam belki fişleniyoruz ama tribünde şiddeti en az düzeye indirmek için iyi bir çalışma bence.

@ogzhniuk: Taraftar gruplarının statlarda yeniçeri düzeni kurması son bulabilir fakat eşi dostu maça götürme konusu sıkıntı olacak gibi.

4. TARTIŞMA

Türk futbolunda devrim niteliğinde olan elektronik bilet uygulaması diğer ülkelerden daha önce uygulanmaya başlamıştır. Bu nedenle literatürde konuyla ilgili bilimsel yayınlar oldukça kısıtlıdır. Literatür incelendiğinde daha çok elektronik bilet uygulamasında yaşanan sıkıntılarla ilgili yayınlar mevcuttur.

Üstünel ve Alkurt (2015) tarafından yapılan bir çalışmada elektronik bilet hakkındaki eleştiriler şu şekilde sıralanmıştır:

1. Elektronik bilet uygulaması bir pazarlama aracı olarak görülmekte ve şiddeti önlemekten çok kart satmaya yönelik olması (Çelik, 2014),
2. Sporda şiddeti önleme çabasının tüm müsabakaları kapsamaması,
3. En ufak eleştiride dahi kişilerin tespit edilmesi ve “toplu gözaltılar” uygulanması,
4. Sadece taraftara yönelik bir uygulama gibi algılanması,
5. Tek maç için bile olsa e-biletin alımının zorunlu olması ve yıllık aidat ücretinin ödenmesi,
6. Sistemde yer alan “bilet transferi” uygulamasının karaborsayı daha kolay hale getirdiği gibi bir algının oluşması,
7. İnsan faktöründen dolayı kişiye özel düzenlenen kartları başkasının kullanması,
8. E-bilet uygulamasının seyirci sayısında düşüşe neden olması, futbolun en önemli unsuru olan seyircileri futboldan soğuttuğu ve ciddi bir prestij, popülarite ve maddi kayba yol açması (www.tarafder.org, Erişim Tarihi: 22.11.2015).

Seyircilerin elektronik bilet uygulamasına bakış açısını tespit etmek amacıyla Karakuş ve arkadaşları (2015) yaptığı bir çalışmada “Genel bilgi formu” ile taraftarların elektronik bilet uygulaması hakkındaki düşüncelerini öğrenmek amacıyla oluşturdukları 10 soruluk “Taraftar görüş formu” nu Eskişehir ve Bursaspor taraftarlarından oluşan toplam 678 kişiye uygulamışlardır. Çalışmada katılımcıların %74’ü e-biletin seyirci sayısını azalttığını ve bu sistemle tribünlerde yaşanan olayların engellenemeyeceğini, %73’ü uygulamanın şiddet olaylarını azaltmadığını belirtmiştir. Katılımcıların %27’si e-biletin uygulamasının şiddet olaylarını azalttığını belirtmiştir. Dolayısıyla e-bilet uygulamasının taraftarlar tarafından tam olarak anlaşılmadığı ve futbolun ana unsuru olan taraftarları yeni sisteme hazırlayan çalışmaların yetersiz kaldığı söylenebilir. Bu yönden bakıldığında sonuçlar bu

çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Uygulamayla ilgili bir diğer eleştiri konusu olan tribünlerdeki seyircinin azalmasıyla ilgili Erdem ve arkadaşları (2015) tarafından yapılan ve kâğıt biletlerin kullanıldığı 2013-2014 sezonu ile elektronik biletlerin (Passolig) kullanıldığı 2014-2015 sezonu karşılaştırıldığı bir çalışmada toplam 450 müsabaka incelenmiştir. Analiz sonucunda seyirci sayısı ortalamasının kâğıt biletlerin kullanıldığı sezonda 13.995, e-bilet (Passolig)'in kullanıldığı sezonda 8.088 olduğu dolayısıyla e-biletin kullanıldığı sezonda seyirci sayısı ortalamasında %27 (5907)'lik bir azalma olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, TFF elektronik bilet proje sorumlusu K Hacıoğlu (2015, Sözlü görüşme) da e-bilet sisteminin ilk başlarda %40'lık bir seyirci kaybına neden olduğu ancak devam eden haftalarda bu ortalamanın yükselerek eski seyirci ortalamalarının üzerine çıktığını belirtmiştir.

Uygulama ile ilgili olarak kişisel verilerin korunması konusunda Özocak (2014) “6222 sayılı Kanun’un e-bileti düzenleyen 5/4. Maddesinde, spor müsabakalarına girecek kişilerin isim, soyisim, TC kimlik numarası ve fotoğraflarını vermeleri öngörülmüş, uygulama yönetmeliğinde de, toplanacak olan kişisel verilerin kapsamının genişletilmesi hususunda TFF’ye yetki verilmiş, dahası, toplanan bu verilerin kayıt altında tutulmasında güvenli bir veri koruma altyapısının bulunduğu konusundaki endişeleri giderecek bir düzenlemeye de yer verilmemiştir. Bununla beraber, bu verilerin TFF eliyle reklam ve pazarlama faaliyetleri kapsamında üçüncü kişilere verilmesinin de yolu açıldığından, söz konusu düzenleme, bahsi geçen uluslararası hukuk metinlerinde ve Anayasa’da benimsenen ilkeleri tamamen göz ardı ettiği eleştirileriyle karşı karşıya kalmıştır.” Şeklinde bir eleştiride bulunmuştur. Küzeci (2012) kişisel verilerle ilgili olarak “Kişinin adı, soyadı, cep telefonu numarası, e-posta adresi, ev adresi gibi bilgiler kişisel verilerdir. TC kimlik Numarasının ise başlı başına bir kişisel veri olduğu kesin olmakla birlikte, TC kimlik numarasının yer aldığı işlemler kişisel verilerin korunmasında hâkim olan temel prensiplere uygun olarak yapılmak zorundadır.” şeklinde bir tanımlamada bulunmuştur. Bunlara karşılık Hacıoğlu (2015) “Sporda Müsabaka Güvenliği ve Tahkim” konulu panelde yaptığı konuşmada bu konuda kişisel verilerin alınmasının kanuni bir zorunluluk olduğunu belirtmiştir. Ayrıca taraftarın banka müşterisi yapıldığı yönündeki eleştiriye de banka tarafından sunulan tercihler arasında ön

ödemeli kart seçeneğinin de olduğunu ve bunun tercih edilmesi durumunda telefon numarasının dahi alınmadığını yani banka müşterisi olunmadığını, bunun tamamen taraftarın tercihinin bırakıldığını belirtmiştir. Ayrıca Hacıoğlu (2015) “6222 Sayılı Kanun’dan sonra, geçen yıl yapılan izinli pazarlama ile ilgili bir yönetmelik devreye girdi ve haziran ayından başlamak üzere, taraftar onayı alınmadan, hiçbir taraftara şu an bu 1 milyon 600 bin kişiyi kapsayan bir durum, izin alınmamış hiçbir taraftara reklam ya da pazarlama içerikli gönderi yapılmamaktadır.” şeklinde açıklama yapmıştır.

Yine Özocak (2014) “Türk Ceza Kanunu (TCK) mad. 136 uyarınca, kişisel verilerin kişilerin açık izni olmaksızın üçüncü kişilere verilmesi, veri transferi yapan kişiler bakımından ceza Sorumluluğu ortaya çıkarmaktadır. O halde, verilerin İçişleri Bakanlığı veya Maliye Bakanlığı’na Verilmesi halinde, yönetmelik hükmünün kanun hükmünü mülga edeceği de düşünülmemeyeceğinden, TCK mad. 136’nın uygulama alanı bulacağı tartışmalarının yaşanması olasıdır.” şeklinde bir çıkarımda bulunmuştur. Yapılan çalışmada ise ilgili kanun maddesi incelendiğinde "hukuka aykırı olarak" ifadesinin yer aldığı görülmüştür. Uygulamanın ve söz konusu verilerin toplanmasının hukuki bir temele dayandırıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu madde kapsamına sokulmasının mümkün olmayacağı söylenebilir. Nitekim bu konuda AYM elektronik biletin iptaline yönelik açılan davada Anayasa’ya bir aykırılık olmadığı yönünde karar alarak uygulamanın devamına karar vermiştir.

Elektronik bilet uygulamasına fişleme ve rant içerdiği gerekçesiyle eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan Irak (2013) “Hükmen Yenik!” isimli kitabında 6222 Sayılı Yasa’nın elektronik bilet uygulamasını içeren 5. maddesine yönelik şu ifadeler yer vermiştir: “Madde incelendiğinde, uygulamanın 1984 yılında Margaret Thatcher’ın getirmeye çalıştığı ancak kişi haklarının ihlali nedeniyle yükselen itirazlar nedeniyle yapamadığı, sorasında ise Heysel Faciası’nı kullanarak geçirdiği Futbol Taraftarlığı Kimlik Sistemi’nin birebir kopyası olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Zaten Adalet Komisyonu raporu da yasayı Meclis’e getirirken diğer ülkelerdeki düzenlemelerin incelendiği vurgusunu yaparak İngiltere’ye göz kırpyordu. Bu fıkra işin fişleme boyutunu oluştururken, holding medyasını heyecanlandıran kısım ise aynı maddenin 11. fıkrasının c bendinde yatıyordu. 11. fıkranın a bendi, elektronik biletle toplanan

kişisel bilgileri Maliye Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'nın kullanımına sunarken, c bendi ise bunu bir sektöre dönüştürüyor, holdinglerin iştahını kabartıyordu.” Irak'ın ifadelerinden 6222 Sayılı Yasa'nın bazı maddelerinin Anayasa'ya ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırılık taşıdığını düşündüğü anlaşılmaktadır. Nitekim bu çalışmada gerek taraftarın elektronik bilet uygulamasıyla ilgili yorumları gerekse medyada çıkan haberler incelendiğinde benzer ifadelerin kullanıldığı görülmektedir.

Sağır (2012) tarafından 6222 Sayılı Yasa'nın incelendiği bir çalışmada sporda şiddet konusunda temel olarak taraftarlar üzerine odaklanıldığı belirtilerek şu değerlendirmelere yer verilmiştir: “Yasal düzenlemenin en belirgin eksikliği, taraftarları hedefine oturtması ve taraftar kimliğini görsel bir alana dönüştürmesidir. Özellikle şiddetin ortaya çıkış nedenlerine odaklanılmamış olması, fanatik ve holiganist taraftarlar, makro anlamda bütün taraftar cemaatine atfedilen bir durum olarak kurgulanmıştır. Yasanın tanımlar kısmında bu ayrımın yapılmamış olması ve amaç ya da kapsam kısımlarında bu ayrımlardan söz edilmemesi yasayı tartışılır hale getirmektedir. Bu devletin merkezi otoritesini geniş bir taraftar cemaati üzerine yerleştirmekte, merkezden çevreye doğru kurduğu hiyerarşik sıralamada da iktidara yeni bir alan açmaktadır. Yasal düzenlemede güvenlik olgusu ise şiddet ve düzensizlik olgusuna odaklanmaktan ziyade gözetim veya gözetleme mantığı içerisinde bütün taraftar cemaatini kayıt altına almaktan geçtiğine odaklanmıştır. Elektronik biletler, gözetleme odaları, özel güvenlik görevlileri, taraftar liderlerinin polisle ortak çalışması gibi noktaları bunun en önemli göstergeleridir.”

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Spor, özellikle 20. yüzyıl sonlarında tüm dünyada büyük kitlelere hitap eden büyük bir endüstri haline gelmiştir. Spor endüstrisindeki bu gelişme büyük maddi kaynakları ve buna bağlı olarak daha şiddetli bir rekabet ortamını beraberinde getirmiştir. Ülkemizde özellikle futbol branşında mücadele eden kulüplerin içinde bulunduğu bu rekabet ortamı giderek büyüyerek taraftarların da içinde bulunduğu toplumsal olaylara dönüşmüştür. Futbola karşı artan bu toplumsal ilgi kısa zaman sonra yerini fanatizme bırakarak şiddet olaylarının yaşanmasına neden olmuştur. Bu olaylarda çok sayıda insan hayatını kaybetmiş ya da ciddi şekilde yaralanmıştır.

Kontrol edilemez hale gelen sporda şiddet konusunda devletin güçlü adımlar atması zorunlu hale gelmiştir. 6222 Sayılı Sporda Şiddetin ve Düzensizliğin Önlenmesine dair kanun bu konuda atılmış en ciddi adımlardan biri olmuştur. Kanun kapsamında uygulamaya koyulan elektronik bilet uygulaması ise Türk Futbolunda devrim niteliğinde olmuştur. Avrupa ülkelerinden önce davranılarak uygulanmaya başlanan bu sistem birçok tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Bu varsayımlardan yola çıkarak bu çalışmanın amacı spor camiasını derinden etkileyen elektronik bilet uygulamasını tüm yönleriyle ele alarak incelemektir. Futbol branşıyla sınırlanan çalışmada uzmanlarla mülakat, doküman incelemesi ve söylem analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Sonuç olarak elektronik bilet uygulaması futbolda şiddeti önlemek için gerekli bir araç olabilir ancak bu konuda sistemi kullanacak olan paydaşların yasa çıktıktan sonraki 3 yıllık hazırlık sürecinde uygulamaya hazırlıklarının ve uygulamayı bu sistemin kullanıcıları olan taraftarlara tanıtmadaki faaliyetlerinin oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Uygulamanın, özellikle odaklandığı güvenlik konusunda başarılı sayılabileceği ancak futbola olan ilgide beklenen etkiyi yaratmadığı düşünülmektedir. Buna rağmen futbola olan ilginin özellikle seyirci anlamında düşük olmasında tek faktör olarak elektronik bilet uygulamasını göstermenin yanlış olacağı, bu konuda takımların sahada sergilediği futbol kalitesinin de etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Bu sonuçlar ışığında elektronik bilet uygulamasıyla ilgili tespit edilen eksiklikler ve bunlara yönelik öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- Uygulama lig devam ederken yürürlüğe girmiştir. Bu durum hem taraftarların hem de kulüplerin uygulamaya yönelik eksikliklerini ortaya çıkarmıştır. Böylesine geniş çaplı bir uygulamanın sezon bitiminde, yeni sezon öncesinde uygulamaya konulması hem taraftar hem de kulüpler açısından gerekli hazırlıkların daha sağlıklı bir şekilde yapılmasına olanak sağlayabilir.
- Taraftarların uzun yıllardır kullandığı kâğıt biletler bir anda yerini elektronik biletlere bırakmıştır. Bu durum taraftarlara yeni sistemi tanıma ve alışma zamanı tanımamıştır. Bunun yerine uygulamanın yürürlüğe girmeden önceki sezonlarda kâğıt biletle birlikte e-biletin de taraftarlara sunulması, bu dönemde e-bilet sahiplerine çeşitli ayrıcalıklar sağlanması taraftarların e-bilet sistemine uyum sağlama sürecini olumlu yönde etkileyebilirdi. Bundan sonraki uygulamalarda yeni sistemlere uyum sürecinin göz önünde bulundurularak tarihlendirme yapılmasının daha faydalı olacağı düşünülmektedir.
- Elektronik bilet sistemi, tribünde olaylara sebep olan kişilerin şahıs olarak tespit edilmesini amaçlamasına rağmen tribün kapatma cezalarının hala uygulanıyor olması sistemin uygulanmasındaki eksiklik olarak gözükmekte ve suçluyla suçsuzu bir arada değerlendirmektedir. Bu da sisteme olan güveni sarsan bir unsur olarak algılanmaktadır. Tribün kapatma cezaları yerine şahısların ceza almasının sistemin daha sağlıklı bir şekilde uygulanmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.
- Stadyumlarda olaylara karışan taraftarların çok kolay bir şekilde tespit edilmesine rağmen caydırıcı cezalar almaması şiddet olaylarını azaltma önünde bir engeldir. Kurulan sistemler kadar kanun uygulayıcılarının da bu konuda kararlı adımlar atmasının sporda şiddetle mücadele konusunda hayati öneme sahip olduğu düşünülmektedir.
- Medya mensuplarının, kulüp yöneticilerinin ve sporcuların sporda şiddet konusunda en az taraftarlar kadar sorumlu olmasına rağmen 6222 Sayılı

Kanun kapsamında aldıkları cezai müeyyidelerin azlığı, taraftar nezdinde sporda şiddet unsuru olarak sadece kendisinin sorumlu tutulduğu algısını yaratmaktadır.

- Ne kadar başarılı sistemler kurulursa kurulsun bu sistemi kullanacak olan insandır. Bu yüzden hem beklenen hedeflere ulaşma konusunda hem de kurulan sistemlerin daha sağlıklı çalışması konusunda sistemlerden önce insan eğitiminin ön planda tutulması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acet M. Sporda saldırganlık ve şiddet, Morpa Yayınları, s.88, İstanbul, 2006; 48-49.
- Acet M. Sporda saldırganlık ve şiddet, Morpa kültür yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 2005; 68-71.
- Acet, M. Futbolda şiddeti etkileyen sosyal faktörler, Ankara Emniyet Müdürlüğü, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, 128, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi. 2003.
- An Historical and sociological study. London: Routledge 2004, p:27.
- Atabeyoğlu C. Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi (1453-1991), Fotospor, AN Grafik Basın, İstanbul, 1991;68-74.
- Baş T ve Akturan U. Nitel araştırma yöntemleri, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.
- Bull, SJ. Sport psychology, The Crowood Pres, Ramsbury, Marlborough.1991;24-27.
- Carnibella G, Fox A, Fox K, Cann JM, March J ve March P. Football violence in Europe, The Social Research Centre, St. Clements. 1996; s.28.
- Çağlayan HS, Çetin MÇ, Şirin EF. Futbol seyircisinin sosyo-ekonomik-kültürel yapısının şiddet eğilimindeki rolü. Atatürk Üniv. Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2005; 7 (2):15-24.
- Çetin C. Futbol şiddeti yine hortladı, Referans Gazetesi, 21.09.2006.
- Çolakoğlu T. Sporun topluma yaygınlaştırılmasında medyanın etkisi. 2000:45.
- Demiryürek MS. Futbolda şiddet olgusu ve futbol karşılaşmalarının güvenlik yönetimi, 2003, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 26-100.

Dikici ST. Çiçek G (Editör). Yakarız Bu Gezegeni, İstanbul: Tortuga Yayınları; 2014: s.58-59.

Dunning E, Murphy P ve Williams J. (1988). The Roots of football hooliganism: Elias, N. and Dunning E. Quest for excitement: Sport and leisure in the civilising process. London: Blackwell. 1986:78-81.

Erdoğan İ. Seyirci psikolojisi, www.superonline.com.tr. 2002, Erişim tarihi:12.06.2017.

Ergen E. Sporda şiddet ve önlenmesi, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu. Ankara İl Emniyet Müdürlüğü Yayınları, 2003, Ankara, s:18-19.

Erkal M. Sosyolojik Açıdan Spor, Genişletilmiş 3. Baskı. İstanbul: Der Yayınları; 1992, s:119.

Erkiner K. Türkiye'nin ulusal ve uluslararası boyutta stat içi ve dışı seyirci sorunları, Ed: Yarsuvat D ve Bolle PH, Galatasaray Üniversitesi Sporda Şiddet ve Fanatizm Semineri, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul. 2002: 214

Erkiner K. Sporda şiddet ve fanatizm semineri notları, Galatasaray Üniversitesi, Galatasaray Üniversitesi Yayınları, İstanbul. 2004:213-244.

European Conference on Football Violence. Preston.

<http://www.aktuel.com.tr/spor/2013/02/15/avrupada-ebi775let-uygulayan-bazi-ulkeler>, Erişim tarihi: 15.06.2017.

Fişekçioğlu İB, Özdağ S, Duman S ve Atalay A. Futbolda şiddet ve yasal karşı tedbirler. Türkiye Kickboks Federasyonu Spor Bilimleri Dergisi, 2013; (2): 12-27.

Futbol Tarihine Geçmiş şiddet olayları. <http://www.fanatik.com.tr/foto-galeri/futbol/tarihe-gecmis-siddet-olaylari-153208>, Erişim Tarihi: 22.06.2017.

Giulianotti R. Football and the politics of carnival: An ethnographic study of Football hooliganism in Germany, International Review for Social of Sport, 31 (1), 2007: 24.

Guschwan MC. La Tessera della Rivolta: Italy's failed fan identification card. Soccer & Society. 2013;14(2): 215-229.

Guttman A. Sport Spectators, New York: Colombia University Pres. 1986:40-41.

Gültekin O, Doğan M, Doğan A ve Eylem B. Futbol sahalarında şiddet ve emniyet güçlerinin tutumu üzerine bir araştırma. 21. Yüzyılda Polis Eğitimi Sempozyumu kitabı içinde 25-27 Ekim, Ankara. 2000:749-753.

Gümüş S. Şiddetin Nedenleri, Gazete Pazar, 21.12.1997: 26

Hacıoğlu K. Sporda müsabaka güvenliği ve tahkim. İstanbul: Türkiye milli olimpiyat komitesi yayınları. 2015:33-35.

Hahn E. Politics and violence in soccer in Europe and F.R.G., In T. O'Brien. 1987:28-29.

Irak D. İnal R (Editör). Hükmen Yenik!. Doğa Yayınevi, 2013: s.163-164.

İlhan E ve Çimen Z. Spor alanlarında şiddet ve spor medyasının etkileri: spor yazarlarının algıları, Niğe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi Cilt 5, Sayı 3, 2011:44.

Kennedy D. A contextual analysis of Europe's ultra football supporters movement. Soccer & Society. 2013;14(2): 132-153.

Kılıçgil E. Popüler kültür ve futbolda şiddet, Ankara Emniyet Müdürlüğü, Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, 323, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Basımevi. 2003:26-27.

Koçer M. Futbol derneklerine üye olan taraftarların şiddet ve holiganizm eğilimlerinin belirlenmesi: Kayseri Örneği. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2012; 32(1): 111-135.

Kozanoğlu C. Bu Maçı Alıcaz!, Kıyı Yayınları, İstanbul. 1996:118-141.

Köknel Ö. Bireysel ve toplumsal şiddet, Altın Kitaplar, İstanbul. 1996:92-96.

Kuru E ve Var L. Futbol Seyircilerinin Spor Alanlarındaki Saldırganlık Davranışları Hakkında Betimsel Bir Çalışma: Kırşehir İli Örneği. Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 2009; 10(2): 141-153.

Kuru E. Sporda psikoloji, Birinci Baskı Ankara Gazi Üniversitesi İletişim Basımevi, Ankara. 2000:37-40.

McGill C. Futbolun Karhanesi, Çeviren: Cemgil C, İthaki Yayınları, İstanbul. 2006: 219.

Murphy PWJ ve Dunning E. Football On Trial: Spectator Violence And Development İn The Football World. London: Routledge. 1990: 111-112.

Mutlu K. Sporda Şiddet Platformu, Ankara: GSGM Yayınları. 2000:18.

Orhan Ü. 5149 Sayılı sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine dair kanun çerçevesinde spor güvenliği. 2007, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. s:23.

Özen Ü, Eygü H ve Kabakuş AK. Üniversite öğrencilerinin sporda şiddet ve saldırganlık algıları, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, 2013: 7: 323-342.

Özsoy S. Sporda şiddet ve medya, Tüm Yönleri İle Şiddet Çalıştayı Tebliğleri. (Ed.: Eyigün S, Oral B, Günay R, Başaran S, Yıldız H ve Efe R.) Dicle Üniversitesi Basımevi, 2013:105.

Pilz GA. Social factors influencing sport and violence: On the "problem" of football hooliganism in Germany. International Review for the Sociology of Sport. 1996; 31(1): 49-66.

Rona MŞ. Futbol müsabakalarında şiddet olaylarına karşarak adli kayıtlara geçen seyircilerin psiko-sosyal analizleri üzerine bir araştırma. 2003, Doktora Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, s:62.

Sağır A. 6222 Sayılı Yasa Bağlamında Türkiye’de Futbol Örneğinde Sosyolojik Bir Çözümleme, Amme İdaresi Dergisi, 2012: 45(3): 155-181.

Sert M. Gol Atan Galip, Futbola Sosyolojik Bir Bakış İstanbul: Bağlam Yayınları. 2000; 1:12-13.

Smith MD. Violence and sport, Toronto: Butterwort &CO.Ltd. 1983:29-30.

Somalı V. Türk Futbolunda Şiddet, Popüler. 2005; 54: 79.

Spor Hukuku Enstitüsü Derneği. Türkiye’de Sporun sorunları hakkında irdeleme ve çözüm önerileri raporu. 2011:22-23.

Talimciler A. Futbol sahalarımızda yaşanan şiddetin dönemselleştirilme denemesi ve bir örnek olay Karşıyaka-Göztepe rekabetinin incelenmesi, 2012. <http://ahmettalimciler.com/?p=33>, Erişim Tarihi:16.07.2017.

Talimciler A. Türkiye’de futbol fanatizmi ve medya ilişkisi. 1998, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. s:41-43.

Tbmm, Spor kulüplerinin sorunları ile sporda şiddet sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulan komisyonu raporu. Mart 2011. http://www.tbmm.gov.tr/komisyon/denetim/spor/belgeler/ss733_spor_araskom.pdf. Erişim tarihi: 01.05.2015.

Tbmm, Sporda şiddet komisyonu raporu, Yayınlanmamış Eser, Ankara, 2005:26.

Tiryaki Ş. Spor psikolojisi, Eylül yayınevi, Ankara. 2000;5:7.

Tokluca M. Taraftarın senle..., İletişim Yayınları, İstanbul. 2001:23.

Toros T. Spor taraftarı ve spor seyircisi arasındaki farklar nelerdir, futbolda şiddet ve önlenmesi sempozyumu, Ankara, Ankara Emniyet Müdürlüğü Yayınları, 2003: 311-318.

Türkmen HN. Çağımızda medya, ITFF Yayınları, İstanbul. 1998; 35:12.

Ulus S. Bir derbi cinayetinin ardından futbolda şiddetin Türk basınında temsili üzerine, Global Media Journal. 2013; 187-213.

Yetim A. Sosyoloji ve spor, 3. Baskı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları; 2005: 210-217.

Yıldırım HL. Futbol Antrenörlerinin Saldırganlık Olaylarına Bakış Açılıarı. 2003, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, Niğde. s:25-48.

Yücel AS, Atalay A ve Gürkan A. Sporda şiddet ve saldırganlığı etkileyen unsurlar, Uluslararası Hakemli Psikiyatri ve Psikoloji Araştırmaları Dergisi. 2015; 2(2), s:44.

Yüksel M. Türk spor medyası edebiyatçılığa soyundu. 2006. Erişim adresi:

<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=268113&title=turk-spor-medyasi-edebiyatciliga-soyundu&haberSayfa=0>, Erişim Tarihi: 02.07.2015.

EKLER

EK 1.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı	Bilgetekin Burak	Soyadı	Güner
Doğum Yeri	Ödemiş	Doğum Tarihi	07.06.1986
Uyruğu	T.C.	TC Kimlik No	35503766184
E-mail	burakgunar@comu.edu.tr	Tel	0 544 367 93 38

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Lisans	Anadolu Üniversitesi	2011
Lisans	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2010

İş Deneyimi

	Görevi	Kurum	Süre (Yıl - Yıl)
1.	Araştırma Görevlisi	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	2016-....

Yabancı Dil Sınav Notu[#]

KPDS	ÜDS	YDS	IELTS	TOEFL IBT	TOEFL PBT	TOEFL CBT	FCE	CAE
		55						

EK 2.**Spiralli Tez Kontrol Formu**

	Evet	Hayır
1) Amblem renkli ve 2x2 cm boyutunda olmalıdır.	✓	
2) Kapakta sadece başlık bold ve 14 punto, diğer yazılar normal renkte ve 12 punto yazılmalıdır.	✓	
3) Tez savunma sınavında kabul edilmiş tezler için, tezin sırtı tez yazım kılavuzuna uygun olarak düzenlenmiş olmalıdır.	✓	
4) Kabul edilmiş tez konusu ile tezin baş sayfasındaki tez konusu aynı olmalıdır.	✓	
5) Beyan eksiksiz ve imzalı olarak Tez Yazım Kılavuzundaki gibi konmalıdır.	✓	
6) Özet ve Summary 250'şer kelimeyi aşmamalıdır. (1 sayfa)	✓	
7) Anahtar kelimeler (en fazla) 5 adet olmalıdır.	✓	
8) İngilizce özetin başında konu başlığı yazılmalıdır.	✓	
9) Metin ve kaynakların tümü 1,5 aralıklı olmalıdır.	✓	
10) Tezde yazım karakteri olarak "Times New Roman" kullanılmalıdır.	✓	
11) Web sayfa kaynakları metin içinde de geçmelidir (parantez içinde güncelleme tarihi ile birlikte). Kaynaklar bölümünde de cümlenin sonunda Erişim adresi ve Erişim tarihi sırasıyla verilmelidir.	✓	
12) Çalışmanın Etik Kurul onayı, varsa kurum onayı tezin en arkasına konmalıdır.	✓	
Tarih: 20 / 12 / 2017 Öğrenci Bilgetekin Burak GÜNAR İmza	Tarih: 20 / 12 / 2017 Danışman Yrd.Doç.Dr. Necati CERRAHOĞLU İmza	

EK 3.**Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Spiralli/Ciltli
Tez Yazım Kontrol Listesi**

KONTROL BAŞLIĞI	ÖĞRENCİ	DANIŞMAN
Tez yazımında kullanılan yazı tipi	UYGUN	UYGUN
Sayfa kenar boşlukları	UYGUN	UYGUN
Kapak sayfası düzeni	UYGUN	UYGUN
İç kapak sayfası düzeni	UYGUN	UYGUN
Onay sayfası düzeni	UYGUN	UYGUN
Beyan sayfası içeriği ve düzeni	UYGUN	UYGUN
İçindekiler sayfası düzeni	UYGUN	UYGUN
Teşekkür sayfası	UYGUN	UYGUN
Türkçe özet	UYGUN	UYGUN
İngilizce özet	UYGUN	UYGUN
Simgeler ve kısaltmalar dizini	UYGUN	UYGUN
Şekiller dizini	UYGUN	UYGUN
Tablolar dizini	UYGUN	UYGUN
Tezin ön sayfalarının sıralaması	UYGUN	UYGUN
Ön sayfaların numaralandırılması	UYGUN	UYGUN
Sayfalarının numaralandırılması	UYGUN	UYGUN
Başlıklarının numaralandırılması	UYGUN	UYGUN
Şekil, resim ve tablo numaralandırması	UYGUN	UYGUN
Yöntem ve Gereç	UYGUN	UYGUN
Bulgular	UYGUN	UYGUN
Tartışma	UYGUN	UYGUN
Sonuç ve Öneriler	UYGUN	UYGUN
Kaynaklar	UYGUN	UYGUN
Atıflar (alıntı ve göndermeler)	UYGUN	UYGUN
Ekler (etik kurul onayı, vs)	UYGUN	UYGUN
Tez planı	UYGUN	UYGUN
Dil (anlatım, yazım –imla)	UYGUN	UYGUN
Kâğıt ve baskı özelliği	UYGUN	UYGUN
Tezin son şeklinin elektronik kopyası	UYGUN	UYGUN
Tarih: 20 / 12 / 2017 Öğrenci Bilgetekin Burak GÜNDAR İmza	Tarih: 20 / 12 / 2017 Danışmanın Yrd.Doç.Dr. Necati CERRAHOĞLU İmza	

EK 4.

Etik Kurul Raporu

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER VE EĞİTİM BİLİMLERİ ETİK KURULU

PROJE/ARAŞTIRMA DEĞERLENDİRME SONUÇ RAPORU

Toplantı tarihi ve sayısı	25.08.2015
Toplantı Sayısı	3
Başvuru protokol numarası	2015/18
Başvuru tarihi	06.04.2015
Proje/araştırma başlığı	Futbolda Elektronik Bilet Uygulaması
Proje/araştırma yürütücüsü	Yard. Doç. Dr. Necati CERRAHOĞLU
Karar	Bilimsel araştırma etik kurallarına uygundur.
Açıklamalar	-----

Doç. Dr. Ajda KAHVECİ
Başkan Yardımcısı

Doç. Dr. Mustafa GÖRÜN
Üye

Doç. Dr. Halil ÇETİN
Üye

Doç. Dr. Muhammet ERAT
Yedek Üye

Doç. Dr. Salih Zeki GENÇ
Üye

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ
Üye

Doç. Dr. İbrahim Hakkı ÖZTÜRK
Raportör/Üye